

Miljøjournalen

NR. 11 • 2005

Energikrav til hus:

Kan spare 20 Alta-kraftverk

Vegbygging i villmark

Kamp om kjemi

Tema: Avfall

Innhold

Boligsparing

Energiforbruket kan kuttes kraftig når byggeforskriften revideres. Side 4

Hastevedtak om Hatteberg

To departementer ga klarsignal samme dag. Side 5

Fem veier til Bergen

Nå kommer Hardangerbrua. Side 6

Utslippskutt, barskogvern og atomsikkerhet

Står øverst på lista til lederen av Stortingets energi- og miljøkomité. Side 8

Den nye energi- og miljøkomiteen

...på Stortinget finner du på side 9

Store forventninger til ny regjering

— Vi er profesjonelle optimister, sier Rasmus Hansson. Side 10

Tema: Avfall

Stavanger og Sandnes best av storkommunene. Side 13

Papiret går i feil dunk. Side 14

Ulike løsninger for nedbrytbart avfall. Side 15

Nordmenn blir stadig flinkere til å sortere søppel. Side 17

Kloakkgass i komfyren. Side 19

Kommentar: Kjære Helen Oddveig Bjørnøy. Side 20

Planlegger storoppyrdding. Side 21

Amazonas hugges raskere enn antatt

Kan være årsak til tørke og fiskedød. Side 22

Anmelder veibygging i villmark

Tross avslag bygges vei i Melhus kommune. Side 24

Langt frem for nye klimamål

Forhandlinger starter i november, men få tror på resultater.

Side 25

Kamp om kjemikalierne

EU's nye kjemikaliereregler vil være lønnsomme for Norge. Side 26

EØS truer flammehemmer-forbud

SFT vil forby deka-BDE, men EØS skaper hodebry. Side 27

Over stakk og stein

Medhold til Naturvernforbundets klager mot barmarkskjøring i Finnmark. Side 30

Giftig jord i barnehager

Kun fire byer har testet barnehagejorden. Side 31

Leder

Naturperler til salgs

Et stort stykke av Hardangervidda er til salgs. Nærmere bestemt Vestre Vollene med sine 146 000 dekar. Prisanslagene svinger fra om lag 100 millioner kroner til det dobbelte. Såpass må man altså ut med for et gedigent stykke naturperle. Med på lasset får man da også sju hytter, samt jakt- og fiskeretigheter, for å nevne noe.

Politikere både på Stortinget og andre steder krever at staten griper sjansen og kjøper området for å sikre allmennheten tilgang, ikke minst til jakt og fiske i området. Formålet er utvilsomt prisverdig, og regjeringen har jo allerede punget ut med 30 millioner kroner for 100 meter strandlinje i Oslo, så hvorfor ikke finne frem lommeboka denne gangen også?

Kanskje er det en god idé. Likevel bør regjeringen vurdere nøye hvorvidt det finnes andre alternativer for å sikre allmennheten tilgang til området. Hvis man kaster seg på en karusell hvor staten skal gå inn i priskonkurranse med private investorer om Vestre Vollene, får millionene raskt ben å gå på. Hvor langt skal man strekke seg?

Mer bekymringsfullt er det likevel signalet man i så fall sender til andre eiere av store og verdifulle naturområder. Her er det mulig å få solgt området for en fantastisk pris til en sikker betaler. Da vil eiere av utmark over det ganske land ha all interesse av å skape blest og politisk sirkus rundt sine eiendommer for å presse prisen til et astronomisk nivå. Slike priser har en tendens til å ligge milevis over avkastningen eieren kan forvente fra for eksempel jakt og fiske i området.

Miljøjournalen

REDAKTØR:

Audun Garberg | Tlf. 23 10 96 07
ag@naturvern.no

REDAKSJON:

Pernille Berg | Tlf. 23 10 96 06
pb@naturvern.no
Kristian Skjellum Aas | Tlf. 23 10 96 08
ka@naturvern.no

ADRESSE:

Postboks 342 Sentrum, 0101 Oslo
Telefon: 23 10 96 10
Telefaks: 23 10 96 11
E-post: redaksjonen@naturvern.no
Nett: www.miljojournalen.no

FORSIDEFOTO: Jan Rabben

Fagpressen

OPPLAGSKONTROLLERT

ABONNEMENT: 290 kroner per år (privat)
650 kroner per år (bedrifter)

ANNONSER: HS Media,
tlf. 62 94 10 30, faks 62 94 10 35

UTGIVER: Norges Naturvernforbund
TRYKK: Gan Grafisk

NESTE UTGAVE: DESEMBER 2005

Bomfjerning gir trafikkeksplasjon

Bomringen i Trondheim og bomstasjonene på Nordhordlands- og Askøybrua i Bergen tas ned i løpet av kort tid. Det vil gi kraftig trafikkvekst, og større luftproblemer i byene.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Første januar forsvinner bomringen i Trondheim. Bilistene jubler, men Trondheim kommune forventer en trafikkøkning på mellom 15 og 25 prosent de nærmeste årene. SINTEF regner med en engangsøkning på 9 prosent når bommene tas bort. Det kan gi blåmandag for byens bilister. Køene vil bli lengre og næringstrafikken vil få redusert sin fremkommelighet. Med større biltrafikk i sentrum må man forvente at luftforurensningen vil bli høyere, og at fremkommeligheten for alle, både bilister, kollektivtrafikk og gående, blir forverret. Ifølge forskningssjef Eirik Skjetne i SINTEF er Trondheim den første byen i verden som fjerner et slikt avgiftssystem for biler.

— Når man fjerner bommene, får man fem års trafikkvekst i en smell, sier Skjetne.

— Alvorlig miljøproblem

Miljødirektør Thorbjørn Bratt i Trondheim kommune er bekymret.

— Fra kommunens side er det ikke planlagt noen avbøtende tiltak for å redusere trafikken inn til Midtbyen. Nordre Avlastningsveg blir ferdigbygd i 2009, og vil nok flytte en del trafikk ut av sentrums kjernen. Men uansett vil denne trafikkøkningen gi et alvorlig miljøproblem. Det er ikke planlagt økning i kollektivtilbudet, reduksjon i takstene eller noen andre tiltak som skal få folk til å kjøre mindre bil, sier miljødirektør Bratt.

Nordhordlandsbrua blir snart bomfri. Da vil trafikken øke dramatisk, frykter Naturvernforbundet og Hordaland fylkeskommune. (Foto: John Martin Jacobsen)

Tredoblet trafikk på ti år

I Bergen har de bestemt seg for å beholde bomringen rundt byen. Men bommene på to av bru-prosjektene nær byen, Nordhordlandsbrua og Askøybrua, forsvinner neste år. Her ventes det også sterk trafikkvekst. En rapport fra Hordaland fylkeskommune viser at trafikken på den nærliggende Sotrabrua økte med 40 prosent når bompengene forsvant. Hvis det samme skjer på Askøybrua, og den jevne, årlige veksten fortsetter med samme hastighet som de siste årene, vil trafikken øke fra 9000 biler i året i 2004 til mellom 24 000 og 29 000 biler årlig i 2015, ifølge fylkeskommunens rapport. Mye av denne trafikken vil være rettet mot Bergen sentrum, som allerede i dag har problemer med å svelge unna alle bilene. Økningen forventes å bli noe mindre på Nordhordlandsbrua, da kollektivandelen i utgangspunktet er mindre, og det

dermed er færre som vil bytte transportmiddel fra buss til bil.

— Fylkeskommunen har satt ned ei gruppe som har kommet med forslag til styrking av kollektivtrafikken. Ellers er det ikke planlagt noen vegtekniske tiltak som skal hindre økt trafikk, sier seniorrådgiver Per Steffen Myhren i Statens Vegvesen region vest.

Vil ha billigere buss

Naturvernforbundet i Nordhordland presser nå på for å få redusert busstaksten samtidig som bommene forsvinner.

— Vi må unngå at dagens busspassasjerer går over til bil når bompengene på Nordhordlandsbrua forsvinner. Fylkeskommunen skisserer et forsøk med 40 prosent billigere buss. Vi arbeider for at det skal bli en permanent ordning. Det er ingen vits i å lure folk med kortsiktige forsøk, sier leder Aslaug Aalen i Naturvernforbundet i Nordhordland.

Dyphavshai utryddes

Uregulert fiske utrydder haien i Nordsjøen. En rapport fra the International Council for the Exploration of the Seas (ICES) viser at siden 1992 har enkelte fiskebåter tatt opptil 40 tonn dyphavshai i uken, melder forskning.no. Opptil 15 båter har fisket samtidig på dyp mellom 800 og 1200 meter. Siden dyphavshaien formerer seg langsomt, har dette ført til at artene nå er utrydningstruet. Populasjonene har falt med 80 prosent de siste tretti årene.

Det er den norske fiskerikonsulent Nils-Roar Hareide som er sjefsforfatter av rapporten.

Dyphavsfisket foretas i hovedsak av spanske fiskebåter, registrert i Storbritannia. De setter ut lange garn, som tømmes bare hver tredje til tiende dag - på et tidspunkt da to tredeler av fangsten allerede er rått og må dumpes.

300 000 oppdretts-torsk på rømmen

Oppdrettsnæringen anslår at rundt 300 000 torsk rømmer fra norske merder hvert år.

Dette medfører et tap for næringen på 20 millioner kroner i året, skriver Fiskeribladet.

Oppdrettstorsken kan også være en genetisk trussel mot villtorsk. Oppdretterne ser nå på mulighetene for å redusere tapene. Fiskeriforskning har beregnet at sannsynligheten for at torsk skal rømme fra oppdrettsanlegg er om lag 10 ganger større enn for laks.

Enorme muligheter for energisparing i hus

Lavenergihus skal bli standard, lover regjeringen. Ved å skjerpe reglene i byggeforskriften kan den årlige opp i 14 TWh, viser en rapport fra Civitas.

■ TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Før jul skal regjeringen etter planen legge frem et forslag til ny byggeforskrift. Forskriften vil inneholde krav til energiforbruk per kvadratmeter i nye og rehabiliterte bygg. Soria Moria-erklæringen slår fast at "det skal utarbeides nye byggeforskrifter som gjør lavenergi-boliger til standard. Det skal også innføres energikrav for eksisterende bygninger og renovering av bygninger."

Halverer energibehovet

Dagens gjennomsnittlige forbruk i boliger ligger i overkant av 200 kWh, mens nybygg har et forbruk på rundt 170 kWh per kvadratmeter. Såkalte lavenergihus har etter Husbankens standard et årlig energiforbruk på maks 100 kWh per kvadratmeter, om lag halvparten av dagens gjennomsnittsforkbruk.

— Å bygge bygg med 50 prosent lavere energibehov enn dagens regler fra 1997 er uproblematisk, sier Eivind Selvig i Civitas AS.

Jeg registrerer at den nye regjeringen sier byggeforskriften skal stille krav om lavenergihus. Da må man i hvert fall ned på 50 prosent, sier Selvig.

På oppdrag fra Statens forurensningstilsyn har det rådgivende ingeniørfirmaet Civitas utredet mulig besparelse ved å stille strengere krav til nybygg og rehabilitering. Konklusjonen er at 50 prosent innstramming i forhold til dagens regler vil gi en årlig besparelse på hele 867 GWh allerede fra første år. I 2010 vil årlig besparelse ha kommet opp i 4,5 TWh, mens den i 2020 vil ha passert 14 TWh, over 10 prosent av norsk elektrisitetsproduksjon. Beregningene forutsetter imidlertid at reglene blir gjort gjeldende allerede fra 1. januar 2006, mens de mest sannsynlig kommer ett år senere. Det er også en viss usikkerhet knyttet til hvor mye som bygges og rehabiliteres hvert år.

Uten kostnader

Med de data vi får ut av statistikken tror vi besparelsen kan ligge i denne størrelsesorden. Spørsmålet er om kostnadene blir ekstremt høye. Vi har sett på hvilke konkrete tiltak som må gjennomføres og noen av dem vil fordyre bygginvesteringene. Avhengig av energipris vil tiltakene være nedbetalt i løpet av 10 til 15 år. Ut fra en samfunnsøkonomisk vurdering er dette lønnsomt eller et nullkostnadstiltak. Bedriftsøkonomisk er dette imidlertid ikke akseptabelt. Da vil man ha en raskere tilbakebetaling. Så kan man drøfte hvordan staten skal forholde seg til det, hvis man mener tiltaket er

samfunnsøkonomisk lønnsomt. Skal man gå inn med andre økonomiske insentiver, spør Selvig.

Byggeforskriften dekker totalt energiforbruk i bygninger, inkludert hva som går med til blant annet elektriske kjøkkenmaskiner, stereoanlegg og lignende. Eivind Selvig påpeker at man har god styring på energibruken til blant

— Vi kan bygge Norges største "kraftverk" ved å skjerpe reglene, hevder Naturvernforbundets leder Lars Haltbrekken. Svare fire gasskraftverk i 2020.

Norges største

— Vi kan bygge Norges største "kraftverk" ved å skjerpe reglene, hevder Naturvernforbundets leder Lars Haltbrekken. Svare fire gasskraftverk i 2020.

—Lavenergihus kan bli Norges største "kraftverk", sier Naturvernforbundets leder Lars Haltbrekken.

■ TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Lars Haltbrekken forventer at lavenergihus blir krav i den nye byggeforskriften, og at det settes tilsvarende stramme krav til andre typer bygg, for eksempel skoler og kontorbygg. Da kan den årlige besparelsen passere 14 TWh i 2020.

— Dette blir Norges største kraftverk. Klarer vi å frigi 14 TWh innen 2020 blir det langt mer enn

det planlagte gasskraftverket på Kårstø som skal produsere 3,5 TWh, sier Haltbrekken.

— Det tar ikke lengre tid å bygge dette enn det har tatt å bygge gasskraftverk på Kårstø. Det har man brukt ti år på allerede. Her kan vi bygge et lønnsomt forurensningsfritt "kraftverk" som virkelig monner og som bare har positive ringvirkninger.

— Vi har også lagt inn forslag om at minst halvparten av varmebehovet skal dekkes av fornybare

3000 hus på vei

I dag er 3000 lavenergi-boliger og såkalte passivhus under bygging i Norge, viser tall fra Husbanken. Lavenergihus har noe bedre isolasjon, vinduer og tetting enn vanlige hus. Dessuten går de balansert ventilasjon med varmegjenvinning. I passivhus økes isolasjonen til mellom 30 og 50 centimeter, men til gjengjeld kan man komme ned i et totalt energibehov på 60 kWh per kvadratmeter. Varmen fra lys og utstyr i boligen er nok til å dekke oppvarmingsbehovet.

r

Hastverk for Hatteberg

Tillatelsen til utbygging av Hattebergvassdraget ble gitt uten konsesjonsbehandling. Fem dager senere ville den nye regjeringen ha krevd konsesjon, ifølge sin regjeringsplattform.

■ TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

besparelsen i 2020 komme

annet oppvarming av bygget, men mindre kontroll med hvilket elektrisk utstyr man putter inn i bygget og hvordan bygget blir brukt.

kraftverk

pe reglene i byggeforskriften. Årlig besparelse kan til-

ken. (Foto: Audun Garberg)

varmekilder. Det betyr økt utbygging av fjernvarme, økt bruk av bioenergi, solfangere og varmepumper, sier Haltbrekken, som forventer at den nye forskriften vil gjelde fra første januar 2007.

— Vil det ikke medføre store ekstra kostnader?

— Kostnadene for utbygging vil øke, men dette medfører også vesentlig lavere driftskostnader for den som bor i huset. Alt i alt er dette et veldig lønnsomt konsept.

I årevis har Kvinnherad Energi og Rosendal og Omland Vassverk forsøkt å få utvidet sine installasjoner i det vernede Hattebergvassdraget. En lynaksjon fra den avtroppende regjeringen sørget for at planene nå er godkjent.

Mektig provosert

Utbyggingen skal skje i et landskapsvernområde, og Folgefonna nasjonalpark og baroniet i Rosendal ligger like ved. Protestene fra miljøvernere har vært store.

— Dette er et område med unike verneverdier og vernestatus. Her har kraftutbygging selvsagt ikke noen plass, sier leder Lars Haltbrekken i Norges Naturvernforbund. Han er provosert av den gamle regjeringens lynaksjon.

Alt avgjort samme dag

Onsdag 12. oktober, på den avtroppende regjeringens tredje siste arbeidsdag, samordnet Olje- og energidepartementet (OED) og Miljøverndepartementet (MD) behandlingen av saken. MD skulle behandle klager fra utbyggerne på at prosjektet opprinnelig ble stoppet av Fylkesmannen i Hordaland på grunn av verneinteressene, mens OED skulle avgjøre om utbyggingen måtte konsesjonsbehandles. OED gir fritak fra konsesjonsbehandling, og avslutter sitt skriv med en påminnelse om at tiltaket må ha tillatelse etter verneforskriften.

”OED er kjent med at MD i vedtak av i dag har gitt slik tillatelse på nærmere bestemte vilkår”, skriver OED i sin avgjørelse.

Ville blitt utsatt med ny regjering

I den nye regjeringens plattform heter det at alle kraftverk i vernede

Hattebergvassdraget går gjennom vill vestlandsnatur. (Foto: Øystein Skaala)

vassdrag ”skal i hovedsak konsesjonsbehandles”. Det er dermed grunn til å tro at OEDs konklusjon ville ha vært annerledes fem dager senere.

— Det ble fattet to vedtak den dagen, ett fra OED og ett fra MD. Ellers har jeg ingen kommentarer vedrørende saksbehandlingen, svarer informasjonsrådgiver Trude Larstad i OED på spørsmål om saksbehandlingen ble samordnet og forsert for å komme regje-

ringsskiftet i forkjøpet.

Leder Sigurd Vikøren i Informasjonsnemnda for Hattebergvassdraget mener tillatelsen som nå er gitt, er et brudd på tidligere vedtak.

— Hvis dette blir bygd, er det en miljøpolitisk skandale. Dette åpner for kraftutbygging i det området i Norge som kanskje er best vernet mot slikt. Da skjønner ikke jeg hva de skal kunne si nei til i andre verneområder, sier Vikøren.

Vil ikke omgjøre vedtak

Den nye regjeringen sier i sin erklæring at slike tiltak skal konsesjonsbehandles. Likevel vil de ikke gjøre noe med den planlagte Hattebergutbyggingen.

— Vi kommer ikke til å ta opp denne saken på nytt, sier olje- og energiminister Odd Roger Enoksen til Miljøjournalen.

Miljøvernminister Helen Bjørnøy sier til NRK at hun ikke fikk kjennskap til saken før det var for sent. Forvaltningsloven krever at omgjøring av slike vedtak skal skje innen tre uker. Naturvernforbundet mener imidlertid de varslet Bjørnøy om saken mer enn en uke før fristen gikk ut.

kalender

21. - 23. november

Sluttkonferanse
forurensningsprogrammet PROFO,
Gardermoen
www.iis.niva.no/profo

22.-23. november

Transportdagene i Molde
Arr: Møreforskning
www.mfm.no

23. november

Nasjonalt seminar om
miljøteknologi, Oslo
Arr: Statens Forurensningstilsyn
www.miljoteknologi.no/aktuelt/Se_minarer/

24. - 25. november

Konferansen Næringsutvikling
med ny energiteknologi 2005, i
Oslo.
Arr: Enova, Innovasjon Norge og
Norges forskningsråd

28. november - 9. desember

Partsmøte FNs klimakonvensjon
og første møte under Kyoto-
protokollen, Montreal
www.unfccc.int

30. november

Norsk-tyske vindenergikonferanse,
Oslo
Arr: Norsk-tysk handelskammer
www.handelskammer.no

30. november – 1. desember

Konferansen Hydrogen til transport
i Norge. Stavanger
Arr.: HyNor
Mer info: www.zero.no

4. desember

Natur & Kultur 2005:
"Skogen som inspirasjon for
kunsten"
Fossesholm, Vestfossen kl. 15-19
Arr: Naturvernforbundet og NOF
www.naturvern.no/buskerud

4.-8. januar 2006

Natur og Ungdoms landsmøte
Haugtun folkehøgskole,
Fredrikstad
www.nu.no

Fem hovedveger mellom Oslo og Bergen?

Norges lengste hengebru, til svimlende 2 milliarder kroner, skal snart krysse Hardangerfjorden hvis den forrige regjeringen får det som de vil.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Hardangerbrua vil være et ledd i den fjerde ferjefrie veien mellom Bergen og Oslo. Fra før er veiene over Filefjell og Hemsedalsfjellet gjort ferjefrie ved hjelp av Lærdalstunnelen, mens Gudvangatunnelen gjorde veien mellom Aurland og Hol tilgjengelig for trafikken mellom Oslo og Bergen.

Fire ferjefrie veier

Planene ligger også klare for utbygging av tunnel mellom Jondal og Mauranger i Kvinnherad, noe som vil korte ned forbindelsen via Odda og Haukelifjell betraktelig. Da vil trafikanter mellom Oslo og Bergen ha fem hovedveier å velge mellom, fire ferjefrie, den femte med en kort, høyfrekvent ferje.

— Jeg synes vi har nok helårsveier over fjellet nå. Vi trenger ikke en til. Hardangerbrua krever en opprusting av veien over Hardangervidda for å få stor nok trafikk til å bli lønnsom, med store,

Suksess for energigjerrige kjøleskap

I løpet av tre uker kjøpte 14 000 dansker seg nytt kjøleskap med svært lavt energiforbruk.

Det danske Elsparefonden har i en periode gitt 1000 kroner i tilskudd til alle som har kjøpt kjøleskap med energimerket A++. Tre uker etter at kampanjen startet hadde de energisparersomme kjøleskapenes markedsandel steget fra 1 til 35 prosent.

— Tilskuddsordningen betyr at apparater med den nyeste og beste teknologien kommer hurtig på markedet, så prisene blir konkurransedyktige, sier Birgitte Brange i Elsparefonden til Danmarks Radio.

Hardangerbrua blir Norges lengste hengebru. (Fotomontasje: Statens vegvesen)

negative konsekvenser for villrein-stammen og store naturødeleggelser som resultat, sier Oddvar Skre i Naturvernforbundet Hordaland.

Hvis man skal forbedre veiene mellom Hardangerregionen og Oslo, vil Skre heller satse på tunnelen mellom Jondal og Mauranger, som leder inn på Haukelifjell. Den er allerede utbygd til helårsvei.

300 kroner for hver bil på ferja

Brua er kostnadsberegnet til 2040 millioner kroner. Trafikken over dagens ferjesamband er på 970 biler i gjennomsnitt hver dag. Hvis vi regner en nedbetalingstid på 20 år, vil det gi en kostnad på nær 300 kroner per bil som passerer brua, forutsatt at trafikken holder seg på dagens nivå. Men det vil den ikke.

— Brua vil gi en stor økning i

biltrafikken generelt, noe som gir økte klimagassutslipp. Samtidig vil den rive vekk noe av grunnlaget for togtrafikken på Bergensbanen, sier Skre.

Splittelse i regjeringen

Samferdselsminister Liv Signe Navarsete (Sp) har allerede varslet at hun ikke vil trekke den forrige regjeringens proposisjon om Hardangerbrua. Senterpartiet ønsker brua velkommen, i motsetning til regjeringspartner SV.

— Vi vil ikke ha denne brua. Kort og godt fordi brua utgjør et stort inngrep i naturen, og fordi en styrking av veisambandet vil medføre økt biltrafikk. Dette er SV programfestet til å gå imot, sier Hallgeir Langeland, SVs representant i Stortingets transport- og kommunikasjonskomité, til avisa Hallingdølen.

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.

KJP MNDRE!

Trenger du alt du har tenkt å kjøpe?
Kan du ikke låne eller leie?
Kjøp mindre.

Stavanger kommune, fagavdeling renovasjon

Lindum

Ressurs og Gjenvinning

Din lokale avfallsbehandler

-
- **Spesialavfall**
 - **Organisk avfall**
 - **Gjenvinningsstasjon**
 - **Jordproduksjon / salg**
 - **Rådgivning**
 - **Biofilter/luktfjerning**
 - **Energiproduksjon**
 - **Sluttbehandling avfall**
 - **Behandling forurensset jord**
 - **Avfallsforedling**
 - **Totalleverandør innen avfall**
 - **Sandfang / slam**

Lindum Ressurs og Gjenvinning AS - Lerpeveien 155, 3036 Drammen
Tlf. 32 21 09 00 - Fax 32 21 09 15
www.lindum.no - E-mail: post@lindum.no

Om togtidene til Stockholm

påtrykk

JON BJARTNES
frilansjournalist

Kjære Jens Stoltenberg, høystærkede Odd Roger Enoksen, allerkjæreste Kristin Halvorsen: På hverdager har toget til Stockholm avgang fra Oslo S klokka 0700, 1300 og 2133, riktignok via Göteborg. Reisetiden på dagtid er cirka åtte timer. Det kan virke lenge, men vi anbefaler turen likevel, med innlagt kontemplasjon over det følgende.

Tre sitater fra den svenske statsministeren Göran Persson nådde norske medier i forbindelse med kongressen til det sosialdemokratiske partiet ved månedsskiftet. For det første så han med interesse på det norske eksperimentet med rødgrønn koalisjonsregjering. For det andre var han bekymret for en mulig oljeulykke i Barentshavet. Det tredje Persson sa var at han setter ned en kommisjon med ett formål: Innen 2020 skal Sverige være uavhengig av olje. Vi tar det en gang til. Innen 2020 skal Sverige være uavhengig av olje.

Som dere vet er Göran Persson en av de mest erfarne politikere på våre breddegrader. Han vet utmerket godt hvor lett store ambisjoner kan bli latterliggjort av medier og politiske motstandere. Like godt som dere vet han også at når en politiker formulerer et mål, kommer målet til å bli vurdert som et løfte, og hvis man ikke innfrir et løfte blir man dømt.

Med målet om et oljefritt Sverige innen 15 år har Persson - helt frivillig - lagt et press på seg selv og partiet sitt som de kommer til å få svette for. Og så gjør han det likevel. Fordi det trengs. Det er til å bli i godt humør av.

Det finnes en del historiske eksempler på politiske ledere som tar sjansen på å formulere dristige visjoner. En av de mest berømte er John F. Kennedy. I 1961 sa han at USA skulle til månen og tilbake igjen før tiåret var omme. Talen ga støtet til massiv forskningsinnsats, og resultatene kom som bestilt. Man vet ikke hva som er umulig før man har prøvd. Å gjøre et moderne, vestlig industriland uavhengig av olje er en ambisjon av historisk klasse. Dette handler altså ikke om noen kroner til skatteleste, kontantstøtte, fagforeningskontingent eller skolemat. Det handler om å forandre et helt samfunn, inkludert teknologi og infrastruktur, og med virkninger for hele kulturen. Hvis svenskene skal lykkes, kreves et langsiktig samspill med omtrent like deler planlegging og innovasjon. Noe sånt kan antakelig bare forekomme i en blandingsøkonomi. Som den svenske. Eller en i nabolaget?

Bør så Norge prøve noe lignende? Vel. Som dere nok kan se for dere, kommer dette uansett til å bli litt kinkig. La oss si at svenskene lykkes, og Norge velger å ikke prøve. Hvor lekkert vil det ta seg ut, etter hvert som de svenske resultatene kommer, om fem, ti, femten år? På den annen side: La oss si at Norge legger seg på en tilsvarende ambisjon, men fortsetter å leve av å pumpe opp olje og gass. Da kan noen komme til å bli beskyldt for dobbeltmoral. Hmm. Til slutt handler spørsmålet kanskje om hva som er best, to moral-er eller ingen? Nok å snakke om på toget, skulle vi tro. Lykke til, og god tur.

Utslippskutt vern og atom

Norge kan komme nærmere Kyoto-målet ved å kutte Stortingets energi- og miljøkomité, Gunnar Kvasheim

■ TEKST: **AUDUN GARBERG**
ag@naturvern.no

Venstres Gunnar Kvasheim er valgt til leder av Stortingets energi- og miljøkomité. Kvasheim har fire års erfaring fra samme komité i perioden 1997-2001.

— *Hvilke saker er viktigst for deg og Venstre i kommende stortingsperiode?*

— Det er å bidra til at vi får en bærekraftig utvikling av energipolitikken. Samtidig som vi skaffer oss ny energi må vi gå i en retning som gjør at vi innfrir målene i Kyoto-avtalen. Vi må også legge grunnlaget for at vi kan nå målene i en mer ambisiøs avtale i forlengelsen av Kyoto-avtalen.

— Det er også klart at vi står overfor tydelige utfordringer når det gjelder klassisk naturvern. Verneoffensiven vår regjering hadde må fortsette både for å sikre arealer for allmennheten og for at det biologiske mangfoldet kan ivaretas.

Kvasheim nevner i tillegg arbeidet med atomsikkerhet i nord og Sellafield-anlegget.

— Vi fikk redusert eller stoppet technesium-utslippene fra Sellafield, men anlegget utgjør fortsatt en miljø- og sikkerhetsrisiko.

Gasskraft krevende

— *Hvilke allianser ser du for deg i disse sakene?*

— Regjeringen har for eksempel sagt at de ønsker gasskraft med CO₂-håndtering, men det gjenstår å se hva de legger på bordet av krav og støtte. Det er meget krevende å få dette til, ikke minst hvis utbyggerne ikke skal delta i det hele tatt.

— *Burde man heller ha endret konsesjonen til gasskraftverkene?*

— Jeg har ikke tatt stilling til det, men man har eksempler fra blant annet Storbritannia med BP hvor man har fått til et spleiselag med utbyggerne. Samtidig ser jeg jo at Naturkraft har gode kort på hånden her.

Kan komme nærmere Kyoto-mål

— *I perioden 2008-12 må Norge kjøpe kvoter for milliarder fra utlandet for å oppfylle sin Kyoto-forpliktelse. Hvem bør ta regningen?*

— Dette hører i stor grad sammen med hvordan man velger å løse spørsmålene knyttet til gasskraftverk. Hvis man ser dette i sammenheng med elektrifisering av produksjonen i Nordsjøen, slik for eksempel Bellona har skissert, kan man få betydelige reduksjoner i utslippene.

— *Så du tror man kan komme nærmere Kyoto-målene enn SFT antar?*

— Ja, det er helt åpenbart, fordi man kan få gjort noe med store utslipp offshore. Dette er noe jeg forventer regjeringen raskt kommer med en konkretisering av, sier Kvasheim. For eventuelle nye konsesjoner til gasskraftverk ser han for seg at rensing kan skje i et spleiselag mellom utbygger, myndigheter og oljeselskaper som kan bruke CO₂ til å øke oljeutvinningen.

Mulig å påvirke

— *Det blir vel ikke enkelt å være miljøopposisjon på Stortinget i denne perioden?*

— Det regjeringen legger frem er det i utgangspunktet flertall for,

, barskogs- nsikkerhet

utslipp fra oljeinstallasjoner i Nordsjøen. Leder i
n, forventer rask handling fra regjeringen.

— Det er behov for ytterligere vern både for å sikre områder og det biologiske mangfoldet, sier Gunnar Kvassheim, og forventer at miljøvernministeren har klare ambisjoner for å øke barskogsvernet. (Foto: Audun Halaas)

men hvis man tar på alvor det regjeringen sier om å være lydhøre overfor gode forslag og innspill burde det være mulig å påvirke.

— Miljøkapittelet i Venstres stortingsvalgprogram har tittelen "Et miljøpolitisk foregangsland", mens miljødelen i regjeringsplattformen åpner med å proklamere at "Norge skal bli et foregangsland i miljøpolitikken". Dette høres mistenkelig likt ut?

— Ja, det er en viktig og god ambisjon, men det er hva som skjer under overskriften som viser om man er villige til å gjøre dette. Det kan vi ikke konkludere med på bakgrunn av Soria Moria-er-

klæringen. Litt av dette avhenger hva man velger i vernepolitikken, der spennet går fra SV som har vært enige med Bondevik-regjeringen til Senterpartiet som vil ha vernepause, sier Kvassheim. Noe av det første han forventer av miljøvernministeren er en bekreftelse på at offensiven med økt vern fortsetter.

— Vernet ble økt fra drøye 7 prosent til 12 prosent under forrige regjering. Det er behov for ytterligere vern både for å sikre områder og det biologiske mangfoldet. Ikke minst i skogvernet forventer vi at hun kommer med klare ambisjoner.

Den nye energi- og miljøkomiteen

I Stortingets energi- og miljøkomité får nyvalgt leder Gunnar Kvassheim (V) selskap av tungvektere som Børge Brende (H) og Heidi Sørensen (SV).

■ TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Ingen av komiteens medlemmer i forrige stortingsperiode fortsetter i denne perioden. Tre av de nåværende medlemmene har imidlertid fartstid fra tidligere perioder i komiteen: Gunnar Kvassheim, Torny Pedersen og Tore Nordtun.

Kvassheim var medlem av energi- og miljøkomiteen i sin forrige stortingsperiode fra 1997 til 2001. Tore Nordtun har halvannet års ansiennitet fra denne

komiteen, som leder da Stoltenbergs første regjering satt ved roret, mens Børge Brende satt i Stortingets finanskomité fra 1997 til han ble miljøvernminister fire år senere.

Regjeringspartiene har åtte av komiteens 15 medlemmer, hvorav hele seks er fra Arbeiderpartiet. Seks komitémedlemmer er innvalgt for sin første periode på Stortinget, mens gjennomsnittlig ansiennitet på Løvebakken er i overkant av fire år.

Medlemmer i Stortingets energi- og miljøkomité 2005-09: I parentes antall år på Stortinget/i komiteen.

- (4/4) Gunnar Kvassheim (V), leder
- (4/Ny) Børge Brende (H), nestleder
- (12/1,5) Tore Nordtun (Ap), andre nestleder
- (4/Ny) Eva M. Nielsen (Ap)
- (8/4) Torny Pedersen (Ap)
- (0/Ny) Marianne Marthinsen (Ap)
- (12/Ny) Asmund Kristoffersen (Ap)
- (0/Ny) Terje Aasland (Ap)
- (0/Ny) Ketil Solvik-Olsen (Frp)
- (8/Ny) Torbjørn Andersen (FrP)
- (0/Ny) Tord Lien (FrP)
- (8/Ny) Ivar Kristiansen (H)
- (0/Ny) Line Henriette Holten Hjemdal (KrF)
- (0/Ny) Ola Borten Moe (Sp)
- (4/Ny) Heidi Sørensen (SV)

Store forventninger til ny regjering

— Vi har store forventninger til den nye regjeringen. Jeg er forpliktet til å si det. Vi i miljøbevegelsen er profesjonelle optimister, sier WWFs generalsekretær Rasmus Hansson.

TEKST: **PERNILLE BERG**
pb@naturvern.no

Den nye regjeringen har brukt store ord i Soria Moria-erklæringen. "Norge skal bli et foregangsland i miljøpolitikken" heter det. Miljøvernorganisasjonene er ikke overbevist.

Nå venter de i spenning på om løftene vil bli innfridd. Det er generelt høye forventninger til Helen Bjørnøy, men noen miljørevolusjon tør ingen håpe på.

Raskt skuffet

Bellonas første møte med den nye regjeringen ble ublidt. Leder for energiavdelingen i miljøstiftelsen, Marius Holm, er skuffet over Bjørnøys behandling av klagen på prøveboring i Goliat-feltet i Barentshavet.

— Det ble overhodet ikke strammet inn på utslippene. Bjørnøy hørte på klagen, men tok dem ikke engang med i evalueringene, sier Holm.

Heller ikke WWF føler at de har fått noen spesielt god start med den nye statsråden.

— Vi har ikke fått god kontakt

med den nye miljøvernministeren. Om vi forventer og håper på et tett og godt samarbeid? Vi skal mase til vi får det, lover Rasmus Hansson.

Arild Hermstad, daglig leder i Framtiden i våre hender (FIVH), forteller at de skal kritisere og overvåke den nye regjeringen minst like mye som hennes forgjengere. De håper at siden miljøvernministeren selv kommer fra en organisasjon vil hun vite verdien av god kommunikasjon med frivillige organisasjoner.

Penger til miljø

Miljøvernorganisasjonene er enige om at organiseringen og planleggingen generelt sett må forbedres og at det må bevilges mer penger til miljøvern.

— Vi er lei av å måtte si at miljøvern ikke skal koste penger. Vi må bruke penger for å bevare de ressursene vi har, sier Rasmus Hansson.

— Norge har pengene og teorien, men ikke viljen. Vi ønsker konkrete handlingsplaner med fornuftig bruk av ressursene, sier Hansson. Han får støtte fra de

andre.

Hvor ble det av makten?

Marius Holm mener miljøvernministerens første viktige oppgave er å ta makten tilbake.

— Hun må ta tilbake sin rettmessige plass i det norske statsapparatet og styrke sin posisjon. Dessverre har vi i det siste sett en maktglidning hvor miljøpolitikken er blitt skjøvet vekk, sier han.

WWF mener slapp miljøpolitikk er et resultat av en vanepolitikk, som spesielt Ap og Sp vil ha vanskeligheter med å bryte ut av. Hansson mener dette vil vise seg spesielt i forhold til vern i Barentshavet.

Selv om partiene i regjeringen har motstridende verdier og meninger prøver Tore Killingland, generalsekretær i Naturvernforbundet, å se muligheter, ikke hindringer.

— Denne regjeringen bør for eksempel få til fantastiske ting i forhold til bioenergi. Kombinasjonen av SVs sterke ønsker, Sps biokunnskap og Aps kobling til energiaktører er oppskriften på suksess, sier han.

Ti løfter fra Regjeringen

- Gjennomgå vassdragene i Samla plan for å fastslå hvilke som skal inn i verneplanen for vassdrag i 2006.
- Innføre strengere regler for bygging i 100-meterssonen fra innsjøer og vassdrag.
- Ferdigstille opprettelsen av nasjonale laksefjorder og vassdrag.
- Stanse tapet av norsk naturmangfold innen 2010 og legge frem et forslag til ny naturmangfoldlov.
- Føre en restriktiv politikk i forhold til motorisert ferdsel i utmark.
- Nødvergeparagrafen i viltloven skal presiseres for å klargjøre dyreeierens rett til å beskytte husdyr og hunder mot angrep.
- Det frivillige miljøarbeidet skal styrkes.

- Opprette et eget statsforetak for avfallsforebygging og gjenvinning.
- Endre kjemikalier regelverket og snu bevisbyrden.
- Sørge for at ny fornybar energi ikke konkurreres ut av markedet på grunn av gasskraftverk med CO₂-fjerning.

Kilde: Soria Moria-erklæringen

For hver kilo plastemballasje du leverer til materialgjenvinning sparer vi to kilo olje

Det går med to kilo olje for å produsere én kilo plast. Leverer du plastemballasje til materialgjenvinning, brukes den som råstoff i nye produkter. Dette reduserer forbruket av en ikke-fornybar ressurs og sparer miljøet.

plastretur[®] as
MATERIALSELSKAPET FOR PLAST

www.plastretur.no

Fagríkt fellesskap

Den Norske Fagpresses Forening er interesseorganisasjonen for seriøse fagblader og tidsskrifter i Norge. 230 blader tilfredsstiller de strenge kravene for medlemskap. Det bladet du holder i hånden er ett av dem.

Fagpressen

- først og fremst på sitt område

Rogaland resirkulerer

Av landets ti største kommuner er innbyggerne i Stavanger og Sandnes flinkest til å sortere avfallet. Innbyggerne i Tromsø produserer imidlertid desidert minst søppel.

■ TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Miljøjournalen har sammenlignet avfallsbehandlingen i landets ti folkerikeste kommuner. Tallene er hentet fra kommune-stat-rapporteringen (Kostra) for fjoråret.

Miksmastere og gamle juletrær

I Stavanger og Sandnes blir hele 63 prosent av husholdningsavfallet sortert. De ligger dermed på topp blant landets største kommuner, og godt over landsgjennomsnittet på 49 prosent. I Stavanger har de fleste husstandene fire ulike beholdere for avfall hjemme. Her kan de sortere ut organisk avfall, papir og farlig avfall, mens restavfallet havner i den fjerde dunken. I dunken for farlig avfall kan beboerne dessuten kvitte seg med småelektrisk avfall, opp til størrelsen på en miksmaster. Kommunen har også en egen henteordning for juletrær, og samlet i januar inn 125 tonn trekvaster. Glass-, plast- og metallemballasje leverer innbyggerne selv til et av 44 returpunkter i kommunen.

Rudolf Meissner, fagsjef for renovasjon i Stavanger kommune, forteller at kommunens presise statistikk viser en gjenvinningsgrad for husholdningsavfall på hele 64,5 prosent, noe han er svært godt fornøyd med.

— Spesielt når en tar hensyn til at vi siden 2002 også har hatt et forbrenningsanlegg med energitnyttelse, der det meste av de resterende 35,5 prosent avfall leveres. Vi var så heldige, eller kloke, at vi først bygde opp et skikkelig materialgjenvinningssystem før vi gikk i gang med bygging av forbrenningsanlegg — i motsetning til Oslo, Trondheim og Bergen. Inkludert energigjenvinning ligger

vi på godt over 90 prosent resirkulering, sier Meissner.

Dårligst ut i sammenligningen av sortert avfall kommer Bergen, tett fulgt av Fredrikstad og Trondheim hvor bare en tredjedel av avfallet blir sortert.

Ulike løsninger

Antall sorterte avfallsfraksjoner som blir hentet fra husstandene varierer fra én i Oslo, Bergen og Bærum til fem i Kristiansand. Alle storkommuner har etablert returpunkt for minst tre ulike fraksjoner, noe som tilsvarer landsgjennomsnittet.

Et av områdene hvor kommunene i vår sammenligning skiller tydelig lag, er tilbudet om gratis innlevering av søppel ved sentralt

mottak. I Bergen og Sandnes kan man bare levere én type avfall gratis. I Tromsø kan man levere hele tolv ulike avfallstyper uten å finne frem lommeboka, mens innbyggerne i hovedstaden kan kvitte seg med ti typer avfall uten gebyr.

Mest dritt i Fredrikstad

Blant storkommunene kaster Fredrikstads 70 000 innbyggere mest søppel, med et gjennomsnitt på 488 kilo i året. Det er 29 prosent over landsgjennomsnittet på 378 kilo. I andre enden av skalaen finner vi innbyggerne i Tromsø med 281 kilo årlig.

— Vi er flinkere til å spise opp maten enn folk i Sør-Norge, sier renovasjonssjef Bård Jørgensen i Tromsø kommune.

— Jeg tror nok gode kildesorteringsordninger skaper bevissthet og dermed mindre avfall. Dette har nok også noe med livsstil å gjøre. Vi driver mer med matauk, og kjøper for eksempel ikke fisk. Dessuten er vi litt mindre urbaniserte i den forstand at vi ikke går og spiser og drikker kaffe mellom hjemmet og kontoret. På den negative siden kan man spørre seg om vi har mer tradisjon langs kysten for å brenne avfall, grave det ned eller satse på at måkene tar det. Dermed er det avfallsstrømmer som ikke blir registrert, sier Jørgensen.

Tromsø kommune samarbeider dessuten med Grønn Hverdag for å redusere innbyggernes avfallsproduksjon.

Stolpediagrammet viser hvor mange kilo avfall hver innbygger i Norges ti største kommuner produserer i løpet av ett år. Kakediagrammene under stolpene viser prosentandel av husholdningsavfallet som sorteres ut av husholdningene eller sorteres ut på anleggene for gjenvinning. Tallene er fra 2004. (Kilde: KOSTRA, grafikk: Kristian S. Aas)

England satser sterkt på resirkulering

Rundt 50 kampanjer skal settes i gang rundt om i Storbritannia for å forandre folks holdninger til sortering av avfall. De vil blant annet dele ut pengepremier, gavekort og billetter til fotballkamper.

Resirkuleringen av avfall har blitt doblet de siste fire årene. En gjennomsnittlig engelsk familie resirkulerer 23 prosent av avfallet sitt, viser en ny undersøkelse fra det britiske miljødepartementet.

— Å få folk til å forandre rutinene sine er en stor utfordring, og resirkulering er ikke noe unntak. Selv om det er millioner av ivrige resirkulerende folk i landet er det fortsatt mange familier som kan gjøre mer, og det er dem vi ønsker å oppmuntre, sier Ben Bradshat til The Green Consumer.

Målet er at hver husstand skal resirkulere 60 prosent av avfallet sitt. På europatoppen i resirkulering finner vi Nederland med 64 prosent, Tyskland med 57 prosent og Danmark som resirkulerer 41 prosent av avfallet.

Grønne sigarettfiltre

Nedbrytbare filtre skal bidra til å gi røyk et grønnere image. Flitrene skal visstnok være bedre for både miljø og menneske.

Filteret produseres fra potet- og risstivelse, og brytes ned i løpet av bare to måneder, ifølge produsenten Stanelco. Vanlige syntetiske sigarettfiltre blir ikke brutt ned i naturen og skaper årlig 500 000 tonn søppel globalt.

— Det finnes ikke trygge sigaretter, men det betyr ikke at de ikke bør bli renere og grønnere, sier Howard White, sjef for Stanelco til bladet New Scientist.

Selskapet hevder også at filteret er bedre for røykerne, fordi fragmenter som havner i lungene raskt vil bli brutt ned.

Papiret går i feil dunk

Renovasjonsetaten i Oslo sorterte 6 tonn restavfall fra byens innbyggere, hvorav en tredjedel viste seg å være matavfall.

Husstandene i Oslo har egne beholdere for papp og papir. Likevel utgjør papir en sjettedel av søpla i beholderen for restavfall, viser en analyse av søppel fra ulike husstander i byen.

TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Renholdsetaten i Oslo sorterte i sommer 6 tonn restavfall fra områder med forskjellig bebyggelse i hovedstaden. Målet var å finne ut hva beboerne kaster i beholderne for usortert restavfall.

Hovedstadens innbyggere har egne dunker for papir og papp. Likevel viser undersøkelsen at en stor andel gamle aviser og pappkartonger havner i restavfallet. Ikke-tilgriset papir og pappavfall utgjør hele 16 prosent av søpla til osloborgerne.

Lite hyppig papirtømming?

— Det kan være at vi enkelte steder ikke tømmer beholderen for papir hyppig nok. Andre steder står den mer perifert enn restavfallsbeholderen, så det kan være at noen velger en veldig enkel løsning. Det kan også være en del feilkasting, sier John-Geir Østerud

i Renovasjonsetaten i Oslo kommune. Østerud har vært prosjektleder for avfallsanalysen.

Plast i ulike varianter utgjør 13 prosent av husholdningenes restavfall, mens matavfall utgjør hele 30 prosent. Bystyret i Oslo vedtok før sommeren å starte innsamling av både matavfall og plastavfall, men har foreløpig ikke satt noe tidsplan for å komme i gang.

Kaster mat

Blant de to gruppene med eneboliger i undersøkelsen finner man både de mest og minst matkastende innbyggerne i hovedstaden. I søppeldunkene blant eneboligene på Bygdøy utgjør matrester hele 35 prosent av innholdet målt i vekt. På Høybråten i Groruddalen derimot er mat "bare" en fjerdedel av avfallet. John-Geir Østerud advarer imidlertid mot å legge for stor vekt på forskjellene mellom ulike de ulike områdene, siden feltarbeidet ble

gjort over et kort tidsrom i juni.

Lite farlig avfall

I analysen av avfallet fant Østerud og hans kolleger også en positiv overraskelse.

— Det var lite farlig avfall og ee-avfall, så det tyder på at folk er flinke til å ta ut og levere dette, sier Østerud. EE-avfall utgjør 0,6 prosent av restavfallet, mens farlig avfall utgjør 0,3 prosent.

Mengden usortert søppel varierer kraftig mellom ulike typer bebyggelse. Minst restavfall skaper beboerne i rekkehus og småhus, der gjennomsnittet ligger på 167 kilo i året. I blokker og bygårder kaster beboerne i gjennomsnitt 244 kilo usortert søppel årlig, mens eneboliger i denne sammenheng er verstinger, med 292 kilo for hver beboer. Folk i enebolig kaster mer papir, glasseballasje, mat og annet komposterbart avfall enn de andre gruppene i undersøkelsen.

Ulike løsninger for nedbrytbart avfall

Materialgjenvinning, biogassproduksjon og mer forbrenning kan bli løsningen når deponering av nedbrytbart avfall blir forbudt fra 1. januar 2009.

■ TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

— Forbudet skal hindre dannelse av metangass ved forråtnelse av nedbrytbart avfall. Metan er en kraftig klimagass, med mange ganger større virkning enn for eksempel CO₂, forteller Pål Spillum, seniorrådgiver på avfallsseksjonen til Statens forurensningstilsyn (SFT).

Flere løsninger

Han forteller at det er flere mulige metoder for å dra nytte av slikt avfall, og at det sannsynligvis

kommer til å bli satset på ulike løsninger i ulike kommuner.

— Både materialgjenvinning, produksjon av biogass og forbrenning med energiutnyttelse er nærliggende løsninger, og alle er miljømessig bedre enn deponering, forteller Spillum.

Nå utarbeider SFT et forslag til regelverk for ordningen, som skal oversendes Miljøverndepartementet før jul. Deretter vil forslaget bli lagt ut til høring.

Kan bli brent mer

Men forslaget møter også kritiske røster. Forbrenningskapasiteten

må økes flere steder i landet, og for å forsvare investeringene kan det bli nødvendig å forbrenne avfall som i dag materialgjenvinnes. I tillegg vil kommunene miste inntekter fra sine deponier.

— Vi har allerede en sluttbehandlingsavgift som favoriserer forbrenning. Hvis kommunene på kort varsel mister inntekter fra deponiene, kan det bli billigere å kjøre avfallet samlet til forbrenning, og da spesielt i utlandet, sier daglig leder Harald Eikerol i avfallsselskapet GLØR på Lillehammer til informasjonsbladet Tur-Retur.

Flere avfallsselskaper, miljøorganisasjoner og returavfallselskaper frykter at forbudet kan ødelegge for materialgjenvinningen.

— Vil ikke true gjenvinning

— Forbrenningskapasiteten er utnyttet fullt ut, og vi forbrenner i dag en del avfall i utlandet. Det vil være behov for mer kapasitet her uansett. Det kan også være god økonomi i manuell sortering av våtorganisk avfall for produksjon av biogass eller kompost. Jeg ser ingen fare for at gjenvinningen skal trues, sier Spillum i SFT.

Miljøanalyser

Jordforsk Lab tilbyr miljørelaterte analyser for både privat og offentlig sektor. Laboratoriet er akkreditert for analyse av en rekke miljøparametre som; kjemiske analyser av forurenset grunn, avløps- og drikkevann, slam, kompost mm. Jordforsk Lab kan tilby en rekke analyseparametre og komplette analysepakker knyttet til gjeldende forskrifter og direktiver. Ta kontakt med oss hvis du har et analysebehov.

Frederik A. Dahls vei 12, 1432 Ås
Tlf.: 64 94 81 00 Fax: 64 94 81 20
E-post: jordforsklab@jordforsk.no
Internett: www.jordforsklab.no

Miljøjournalen

**Prøv et abonnement på
Norges eneste nyhetsmagasin
om natur- og miljøspørsmål ut 2006!**

For å tegne abonnement til kampanjepris:
www.miljojournalen.no

Vi lover deg nyhetssaker fra inn- og utland, samt et blad
som går i dybden på viktige miljøspørsmål.

Blant sakene vi skal følge er
miljøgifter, klimaendringer, bymiljø,
transport, avfall og mat.

Tips, synspunkter eller leserbrev?
Skriv til: redaksjonen@naturvern.no

Kaster mer, gjenvinner mer

Nordmenn kaster stadig mer. Samtidig kan vi smykke oss med verdensmestertittelen i sortering av elektrisk avfall og europamestertittelen i sortering av plastavfall.

■ TEKST: **AUDUN GARBERG**
ag@naturvern.no

Avfallsmengdene stiger i rekordfart. I 1992 kastet hver nordmann i gjennomsnitt 237 kilo søppel. I fjor hadde mengden husholdningsavfall steget til hele 378 kilo per person, viser tall fra Statistisk sentralbyrå. Samtidig har vi blitt langt flinkere til å sortere avfallet. Mens vi i 1992 bare sorterte ut 20 kilo plukket vi i fjor ut 185 kilo. Dermed har mengden restavfall sunket fra 217 til 193 kilo i samme periode.

Flere årsaker

— Hva er årsaken til at vi har blitt flinkere til å sortere?

— Vi kan ikke lese det ut fra statistikken, men det er vel slik at

man trenger tilvenning og læring, sier Eva Vinju i Statistisk sentralbyrå. Hun trekker frem at stadig flere kommuner legger til rette for sortering. Mange lar også avfallsavgiften variere etter mengde innlevert restavfall. Dessuten gir en rekke kommuner innbyggerne mulighet til å levere inn grovavfall uten å betale ekstra for det.

Flere mestertitler

Fra 2003 til 2004 ble vi betydelig flinkere til å sortere ut metall og treavfall, med en vekst på 21 prosent. Også elektriske og elektroniske produkter (EE-avfall), samt plast har en betydelig økning med 16 prosent i samme periode. Over 90 prosent av EE-avfallet blir nå samlet inn. Dermed har nordmenn blitt verdensmestere i inn-

Norge er europamestre i utsortering av plastavfall. (Foto: Plastretur)

samling av EE-avfall, ifølge Statens forurensningstilsyn. Dessuten innehar vi tittelen europamester i innsamling av plast (se forrige utgave av Miljøjournalen). I årets første seks måneder ble 81 prosent av plastemballasjen samlet inn.

Av det sorterte avfallet går om lag tre fjerdedeler til materialgjenvinning. Resten blir enten brent, lagret for senere levering eller lider en skjebne Statistisk sentralbyrå ikke kjenner til.

fakta

EE-avfall

- I 1999 fikk produsentene av elektriske og elektroniske (EE) produkter ansvaret for innsamling og forsvarlig behandling av EE-avfall.
- EE-avfall skal kunne leveres gratis hos forhandlere og på kommunale mottak.

Lav pris på avfallshåndteringen

Innbyggerne i Oslo og Stavanger betaler minst for avfallshåndteringen.

■ TEKST: **AUDUN GARBERG**
ag@naturvern.no

En sammenligning av avfallsgebyrene i landets ti største kommuner viser at Oslo er billigst med 1827 kroner, mens Stavanger ligger tett etter med 1866 kroner. I Trondheim kan man imidlertid slippe enda billigere unna dersom man har de minste beholderne for avfall.

Høy grad av sortering og gjenvinning betyr ikke automatisk høye gebyrer, påpeker Rudolf Meissner, fagsjef for renovasjon i Stavanger kommune.

Nye merker

Nå skal små piktogrammer på emballasjen minne deg på at du må resirkulere.

■ TEKST: **PERNILLE BERG**
pb@naturvern.no

Merkene, som allerede er å finne på avfallsbeholdere, returpunkter og miljøstasjoner, skal også trykkes tydelig på emballasje for å minne folk på hvor det skal hives.

— Det skal være veiledende, spesielt for produkter som folk er usikre på. Hvor skal man for eksempel kaste en potetgullpose? Ik-

ke så mange vet at det er plast, sier Gard Hagelund i Materialretur.

Det er materialselskapene for innsamling og gjenvinning av emballasje som ønsker å revolusjonere returprosentene for plast, glass, metall, papp, kartong og drikkekartong med de små merkene. Merkingen er et frivillig tilbud til deres cirka 2500 medlemmer.

— Desverre har det ikke vært

noen storm for å få bruke merkene. Noen norske bedrifter, som Tine og Lerum, holder imidlertid på å redesigne emballasjen sin for å inkludere piktogrammene, forteller Hagelund. Håpet er at merkingen skal gjøre tydelig utslag for resirkulering av produktene og at flere bedrifter dermed vil benytte de nye merkene. Et tilsvarende system er gjennomført i Sverige med gode resultater.

Papp...

...drikkekartong...

...glass...

...og plast.

“Mitt skip er lastet med biler...”

9200 nye biler i 2004, for å være eksakt – over Grenland Havn

Grenland Havn innbefatter havner i Skien, Porsgrunn og Bamble. Grenland Havn og distriktets industri er gjensidig avhengige av hverandre. Selv om industrien er havnas drivkraft, er det mye annet som går over Grenland Havn enn råvarer til industrien og foredlede industriprodukter.

Biler er ett eksempel. Frukt og grønt, fisk og landbruksmaskiner er andre eksempler.

Grenland Havn er en av Norges viktigste havner og er et aktivum for distriktet. Grenland Havn har ukentlige avganger til 5 av de viktigste havner i Europa og daglig fergeforbindelse med Hirtshals. Forsøk bare å tenke deg Grenland uten havn; uten skipsfarten....

Grenland Havn håndterer årlig ca 10 mill tonn, fordelt på nær 3.500 anløp - inkludert rute -og linjetrafikk. Private og offentlige kai utgjør ca. 8 km kailengde totalt.

Strømtangen, Postboks 20,
3991 Brevik,
Tlf: 35 93 10 00
Fax: 35 93 10 11
e-mail: ghv@grenland-havn.no
www.port.of.grenland.com

Kloakkgass i komfyren

Kloakkgass rett inn på kjøkkenet: I Hammarby sjöstad i Stockholm koker beboerne poteter med egenprodusert gass.

■ TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Bydelen Hammarby sjöstad i Stockholm forvandles gradvis fra småindustri og dumpingplass til en moderne bydel med eksklusive boliger og tydelig miljøprofil.

— Alt beboerne etterlater seg av avfall skal tilbake til bydelen i en eller annen form. Og i mellomtiden skal avfallet transporteres minst mulig, forklarer Josefin Wangel i GlashusEtt – bydelens miljøinformasjonssenter.

Favoritt

Hennes favorittkretsløp starter på kjøkkenet og ender samme sted. 900 leiligheter i bydelen lager sin middag på komfyrer drevet med biogass. Gassen produseres fra slammet i kloakkrensaneanlegget. Via kloakkslam produserer en familie om lag like mye gass som de bruker til komfyren. Dermed er dette et selvforsynt nettverk, forklarer Wangel.

Biogass har blitt ettertraktet vare i Sverige. I hovedstaden kjøper 35 busser på biogass og andelen planlegges økt kraftig. Dermed har biogass blitt mangelvare.

— Nå vurderer man å råtne matavfall for å få opp produksjonen, forteller Wangel. Restproduktet etter biogassproduksjonen er imidlertid ikke like attraktivt. Av frykt for tungmetaller og legemiddelrester er bøndene liten interessert i å bruke restslammet til gjødsel. Derfor ender restene i dag opp som dekkmasse for gruveindustrien.

Søppelvarme

I Hammarby sjöstad står om lag en tredjedel av de planlagte boligene ferdig. Utbyggingen startet på 90-tallet og fullføres i 2016. Da skal bydelen bli bosted for 23 000

Josefin Wangel fyrer opp komfyren med biogass. (Foto: Audun Garberg)

personer.

— Hammarby sjöstad skal være dobbelt så bra som tilsvarende områder. Det vil si at vi bare skal være opphavet til halvparten så stor miljøbelastning, forteller Wangel.

Alle leilighetene i bydelen har vannbåren varme. Halvparten av denne energien kommer fra forbrenning av søppel, en tredjedel er overskuddsvarme fra rensset avløpsvann, mens resten er bioenergi. Enkelte boliger har dessuten solvarme på taket, men entreprenørene har ikke vært særlig

interessert i å bygge ut denne løsningen.

Lavere energiforbruk

Under jorda i bydelen ligger flere kilometer rør som frakter hoveddelen av innbyggernes søppel. Poser med sortert papir, mat og restavfall kastes i sjakter der de blir sugd av sted til sentrale oppsamlingspunkt i en fart på 70 kilometer i timen.

— Normal avfallshåndtering fra et slikt område til forbrenningsanlegg eller deponi bruker dobbelt så mye energi, sier mar-

kedssjef Joakim Karlsson i Envac som har levert løsningen. Han reklamerer dessuten med plassbesparelser og kraftig reduserte utgifter til håndtering av avfallet, noe som kan forsvare ekstrainvesteringen.

Tre-fjerdedeler av søppelet i Hammarby sjöstad suser under jorda, mens resten leveres til ulike innsamlingspunkter. Analyser av søpla til bydelens beboerne viser at de sorterer skitten med en treffsikkerhet på hele 97 prosent, langt bedre enn i andre deler av den svenske hovedstaden.

Kjære Helen Oddveig

kommentar

KIM BORGEN
redaktør, pcb.no

Av og til må jeg klype meg i armen. Her hadde vi altså denne farlige miljøgiften PCB. Den var i våre bygninger, i fjordene, i maten vi spiste og i kroppene våre. Alle var enige om at dette måtte stanses. Naturligvis skulle vi ta hånd om avfallet som spredte svineriet.

Vi visste hvor det befant seg, vi visste hvordan det så ut, det var enkelt å fjerne og greit å destruere. Og likevel, fem år etter vedtaket av forskriften som skulle forhindre det, flyter byggavfall med PCB fremdeles til landets avfallsplasser, der det giftige molekylet starter sin vandring via vann og luft til våre matbord.

De verste synderne er noe så dagligdags som isolerruter og lysarmaturer. Men til tross for at returordninger for lengst er etablert, fastslår Statens Forurensningstilsyn at mellom 25 og 50 prosent ennå dumpes. Det betyr at de hives i container og kjøres på fylling, en forurensning av et omfang som burde få alle med kunnskap om emnet til å bite knoker i fortvilelse.

Det har ikke manglet på advarsler om denne farlige praksisen. Til det har departementet tilsynelatende slått seg til ro med at innsamlingen øker. Problemet med den holdningen er at fortidens begredelighet legitimerer nåtidens sendrekthet. Siden tusenårsskriftet er det dumpet bygningsavfall med flere titall tonn PCB. Tenk på det! Indre Oslofjord inneholder kanskje 200 kilo ren PCB. Et kjempeproblem, ja visst. Men mindre enn det som hvert år dumpes bare i form av kasserte isolerglass. Det går altså flere oslofjorder på dynga hvert år, hva PCB angår.

Det er åpenbart at noe må gjøres annerledes. Jeg mener følgende lærdommer kan vise vei:

Kim Borgen fra nettavisen pcb.no utfordrer miljøvernminister Helen Bjørnøy til å ta miljøgiftproblematikken mer på alvor. Bildet er tatt på Bjørnøys første arbeidsdag. (Foto: Kristian S. Aas)

Lærdom 1: Tvungen utskifting

I ettertid er det lett å se at staten skulle vedtatt en tvungen utfasing av alle PCB-holdige bygningsdeler, slik det er gjort med lysarmaturer. De skulle vært kartlagt, merket, registrert og fjernet innen en viss frist. Vi hadde attpå til spart et par Alta-kraftverk i strøm. I stedet fikk vi demonstrert konsensussumfunnets bakside: Bransjene gikk hele veien fra å benekte problemet til å bagatellisere det, like sikkert som de konkurransevridende effektene av reguleringene ble overvurdert. Det ble stadig krevd nye utredninger. Vi kranget eksempelvis om antallet PCB-ruter men de durte forbi oss, knust i avfallsbiler med kurs for nærmeste fyllplass. Paralyse ved analyse, heter det visstnok.

Lærdom 2: Innsamling fremfor opprydding

Alle forstår at vi må stanse ny tilførsel før vi rydder fjord og mark. Likevel er bevilgninger til avfallsinnsamling redusert i takt med prioritering av oppryddingsforsøk. Disse forsøkene bør fortsette, men ikke på bekostning av innsamling.

Dessuten må vi innrømme at vi ennå ikke har gjennomført noen "opprydding". Vi skyver renere masse over giftig fjordbunn og håper det beste. Mens teknologien for innsamling og destruksjon av farlig avfall fungerer, er teknikk og teknologi for opprydding av gammel forurensning ennå på utviklingsstadiet.

Lærdom 3: Ikke stol på markedet

Det er åpenbart at innsamlingsarbeidet i for stor grad har vært overlatt til markedskreftene. Sterkest kom dette til uttrykk da Børge Brende i 2002 skulle få byggebransjen til frivillig å etablere innsamling av PCB-ruter. Manglende oppslutning underminerte ordningen, og den omfattende dumping ble forlenget med to år før statsråden avsluttet eksperimentet med en forskriftsendring. Når forurenserne skal rydde opp gjennom bransjestyrt innsamling, ser vi at de først reduserer anslått totalmengde og altså oppgavens størrelse. Men det bør være staten som definerer dette, ikke forurenseren. Dernest er det åpenbart at slike ordninger handler innenfor bedriftsøkonomiske kriterier som ikke alltid sikrer at miljøhensyn veier tyngst. Jeg mener miljøvernorganisasjoner eller andre miljøengasjerte bør engasjeres i styrings- eller kontrollgrupper for å motvirke dette. Prinsippet om at forurenserne skal betale behøver ikke innebære at de alene skal gjennomføre innsamlingen. Markedsmekanismene som brakte giften ut i miljøet, er ikke nødvendigvis best egnet til å redde det.

Lærdom 4: Ikke forutsett spleiselag

I forlengelsen av det ovennevnte ligger det at vi ikke må forutsette at forurensere – hvem nå det måtte være i kjeden fra produsent til installatør – spleiser med fellesskapet, verken når det gjelder innsamling eller opprydding.

Bjørnøy

Oslo kommune har gitt opp å få kjemikaliegigantene til å betale, til tross for at man har stadfestet hvilke selskap som produserte de ulike forurensningene i havna. Hold ideen om spleiselag intakt, men ha alternativet klart. Og alternativet er at dette må skje for fellesskapets regning, eksempelvis ved grønne avgifter. Forståelsen er større enn bransjene vil ha det til. Har du opplevd noe ramaskrik fordi vi må betale noen ekstra tikroner ved kjøp av ny isolerrute for å finansiere innsamling av gamle med PCB? Ikke jeg heller.

Lærdom 5: Se på produktene, ikke enkeltstoffene

Avfallshåndtering handler om utrangerte produkter, ikke om enkeltkjemikalier. Det PCB-holdige avfallet inneholder også bly, kadmium, bromerte flammehemmere, klorparafiner og annet svineri. Når vi henger oss opp i ett av stoffene, går det galt. Et eksempel: Aksjeselskapet som håndterer returordningen for PCB-rutene anslo i fjor med åpenbar lettelse at noen av dem "bare" inneholder bly! Dermed ble oppgaven deres atskillig enklere. Men vi skal da verken ha bly eller klorparafiner ut i naturen?

Denne skylappmentaliteten går langt inn i forvaltningen. Som du kan lese på PCB.no, har vi nettopp avslørt at PCB-frie ruter, som altså dumpes fullt lovlig, inneholder farlige erstatningsstoffer. Reaksjonen fra SFT tyder ikke på at dette endres uten signaler fra deg.

Lærdom 6: Styrk kontroll og sanksjoner

SFT og fylkesmennene har tidvis gjort en god jobb med å kontrollere bygge- og avfallsbransjen. Dessverre ser vi at sakene sjelden når domstolene. Når det skjer, ender det med latterlig lave forelegg. Budskapet blir at miljøkriminalitet lønner seg. Men kontroller og sanksjoner har effekt, særlig når vi journalister bretter ut overtrampene. For enkelte aktører er det eneste som teller. Bransjene profesjonaliseres langsomt, men ennå er det mange cowboyer der ute. Så send ut indianerne.

Jeg skriver dette mens den første snøen pisker mot ruta i arbeidsværelset. Med pannen mot det kjølige glasset kan jeg studere aluminiumslisten mellom de isolerende glassflatene. Der står det innprentet: "2-74 DRAMMEN". Produsert i 1974, altså, og fullt av PCB. Det hjelper jo ikke å bite knoker av fortvilelse. Men det hender jeg klyper meg i armen.

Planlegger storoppyrdding

Storrenngjøringen i norske fjorder skal starte. 17 fylkesvise tiltaksplaner skal være klare innen årets slutt, og vil legge grunnlaget for å sikre forurensede sedimenter.

■ TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

— Vi har gjennomført fem pilotprosjekter, og tar med oss erfaringene herfra når planene legges for opprydding i de andre forurensede områdene, sier rådgiver Linn Bryhn Jacobsen i Statens forurensningstilsyn (SFT).

To av pilotprosjektene, i Horten og Tromsø, er avsluttet. Prosjektene i Trondheim og Sandefjord avsluttes i år, mens arbeidet i Kristiansand vil fortsette til neste år. Samtidig skal de nye planene gi grunnlag for å avgjøre hvilke tiltak som skal settes i verk i de mest forurensede havneområdene i Norge (se kart).

Ønsker spleiselag

Sikring av forurensede sedimenter er et prioritert område for miljømyndighetene, og også den nye regjeringen lover å være med på laget. De vil, ifølge Soria Moria-erklæringen, lage en handlingsplan for å sikre opptrapping av arbeidet. Oppryddingen skal finansieres med et spleiselag mellom forurenserne og staten.

Resultatene fra pilotprosjektene har vært gode. De forurensede massene har stort sett blitt samlet og stabilisert, og spredningen av gifter til miljøet rundt har avtatt betraktelig. Det er utarbeidet statusrapporter for alle pilotprosjektene, som blir benyttet under utarbeidelsen av tiltaksplanene.

Rot i ryddingen i Oslo

I Oslo er oppryddingen koordinert med utbygging av ny E18 i kulvert under Bjørvika. Her har imidlertid Oslo havn trukket seg fra spleiselaget, etter at Oslo bystyre utsatte vedtaket om en helhetlig tiltaksplan. De forurensede massene skulle deponeres ved Malmøykalven i Oslofjorden, men blir i påvente av politisk avklaring nå fraktet til NOAHs anlegg på Langøya utenfor Holmestrand. Dette er en dyrere og dårligere løsning, ifølge

SFT.

— For hver dag som nå går, kommer vi dårligere ut med miljøoppyrddingen, sier SFT-direktør Håvard Holm.

SFT mener den planlagte oppryddingen kunne ha gitt store områder med ren sjøbunn ved hovedstaden, noe som kunne ha blitt badeplasser og forlystelsesområder. Hvis det ikke blir en snarlig løsning i saken, er de redde for at Oslo må leve med en forurenset fjord i mange år framover.

Dette er havneområdene der SFT og fylkesmennene nå arbeider med å lage tiltaksplaner for opprydding. (Kilde: SFT, grafikk: Kristian S. Aas)

Amazonas hugges raske

Kan ha bidratt til ekstremtørke og fiskedød

Amazonas har opplevd den verste tørken på flere tiår. Når vannstanden blir veldig lav, varmes vannet opp og fisken dør. Her padler en innbygger i sjøen Rei, nær byen Careiro da Varzea i Amaz

Satelittanalyser av Amazonas viser at hogst gjør mer enn dobbelt så stor skade som tidligere antatt. Økologer tror dette kan ha bidratt til regionens verste tørke på 40 år.

■ TEKST: **AUDUN GARBERG**
ag@naturvern.no

Mellom 1999 og 2002 har selektiv hogst rensket et område på mellom 12 075 og 19 823 kvadratkilometer, viser resultater publisert i Science. Det utgjør opptil 120 prosent mer enn tidligere antatt.

Ny metode

Tidligere har ikke satellittbilder kunnet skille mellom vanlig regnskog og områder hvor skogen er uttynnet av selektiv hogst. I sistnevnte områder har bare det mest verdifulle tømmeret blitt tatt ut. Nå har forskere ved the Carnegie institution of Washington i California løst pro-

blemet. De har funnet en ny måte å analysere bildene på ut fra mengden lys som reflekteres fra ulike materialer på jordens overflate. Det er for eksempel stor forskjell på lyset som reflekteres fra vegetasjon og fra jord. Ved hjelp av data fra tre satellitter har forskerne samlet data fra fem brasilianske delstater som til sammen står for nærmere 90 prosent av all avskoging.

Tørker ut

Normalt når bare 1 til 2 prosent av sollyset som skinner på skogen ned til bakkenivå, men

ere enn antatt

onas. (Foto: Marcio Silva/AP/Scanpix)

selektiv hogst skaper hull i løvdekket som tørker opp regnskogen.

— Selv om dette enkelte ganger bare kan være små hull, er det nok til å slippe solen gjennom og fuktigheten ut, sier leder for forskergruppen, Greg Asher, til New Scientist.

Frigir CO₂

Rundt 400 millioner tonn karbon blir hvert år sluppet ut på grunn av avskogingen i Amazonas. Asher anslår at ytterligere 100 millioner tonn kommer fra selektiv hogst.

— Når en trestamme blir fjernet, blir kron-

en, trerester og grener etterlatt til nedbrytning, og frigir CO₂ til atmosfæren, sier Asher til The Guardian.

Ikke overrasket

— Vi har lenge ment at det årlig ødelegges omtrent dobbelt så mye regnskog som det statistikken viser, kommenterer daglig leder Lars Løvold i Regnskogsfondet.

— At satellitt-teknologien nå er blitt så raffinert at den kan avsløre dette, må føre til at verdens ledere tar et krafttak for å redde den regnskogen som er igjen.

Meksikansk korallrev ødelagt av Wilma

Den mexikanske regjeringen har uttalt at det vil ta korallrevet utenfor øya Cozumel over 100 år å komme tilbake til samme nivå som det var før orkanen Wilma herjet, melder nyhetsbyrået Reuters. Orkanens tredagers tokt ødela revet i en lengde på mer enn 40 kilometer. Hele kolonier av koraller ble revet fra hverandre. Nå er et team på ti dykkere og marinbiologer i gang med å prøve å reparere så mye som mulig av skadene.

Stort miljøengasjement i EU

Ni av ti EU-borgere mener at miljøhensyn bør være en avgjørende faktor i økonomiske beslutninger. Dette viser en undersøkelse som ble utført i de 25 landene av Eurobarometer.

Også i de nye EU-landene anses miljøpolitikken som viktig. De spurte uttrykte en sterk uro for miljøet og ønsket at myndighetene skulle ta problemet mer seriøst. Holdningene til miljøet virket som de var relativt uanfektet av politisk standpunkt. Emnene som opptar folk mest er det som angår og påvirker oss i hverdagen. Det er stor bekymring for økt kjemikaliebruk, klimaendringer, oljeutslipp og luftforurensing.

Anmelder vegbygging i villmark

Flere ganger har grunneierlaget Flå Sameie i Melhus i Sør-Trøndelag søkt om forlengelse av Rangåveien i Flåmarka. Tross avslag er vegen nå påbegynt. Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag har anmeldt byggingen til politiet.

Naturvernforbundets fylkessekretær i Sør-Trøndelag, Alette Sandvik, har anmeldt denne vegbyggingen i villmarksområdet Flåmarka i Melhus kommune. (Foto: Karl H. Brox)

■ TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

— Dette er alvorlig. De har bare begynt å bygge vegen, midt inne på fjellet, uten godkjenning. Vi krever at byggingen stopper, og at ødeleggelsene som er gjort blir reparert best mulig, sier Alette Sandvik, fylkessekretær for Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag. De anmeldte Flå Sameie til politiet etter å ha funnet ut at noen hadde begynt å bygge vegen uten tillatelse. Flåmarka er ett av tre gjenværende villmarksområder i Sør-Trøndelag.

Vurderer sanksjoner

Miljøvernleder Jan Henrik Dahl i Melhus kommune er enig i at sak-

en er alvorlig.

— Vi følger saken. Nå skal vi ha en dialogrunde med grunneierne, og finne grunnlaget for at vegen er påbegynt. Vi vil også finne ut om det er sameiet som er ansvarlig for den utbyggingen som er gjort, eller om det er privatpersoner. Sanksjonsmuligheter blir vurdert, og vi er også i løpende dialog med lensmannen på Melhus, sier Dahl.

— Vi har rett til å bygge

Leder Ketil Reitan i Flå Sameie mener de har retten på sin side når de har startet utbygging. Han er ukjent med anmeldelsen, og nekter for at de har gjort noe ulovlig.

— Vi hadde ikke gjort dette

uten at vi mener at vi har rett til det. Tiltaket er ikke omsøkt til kommunen, men vi mener vi likevel kan bygge, på grunn av våre rettigheter som grunneiere, sier Reitan.

Den nye veien skal lede frem til noen setervoller i Flåmarka, og gjøre det enklere å drive disse. I tillegg har sameiet søkt om å få bygge ut hytter nær veien. Reitan har ingen forståelse for Naturvernforbundets anmeldelse, og mener veien på flere måter vil spare naturen i Flåmarka for inngrep.

— I dag kjører folk traktorer og terrengkjøretøyer langs myrene innover marka. Hvis Naturvernforbundet mener det er bedre enn å kjøre langs en vei, får de si det, sier Reitan.

Hett som "vanlig"

Globalt var årets første ni måneder de nest varmeste som er målt. Også i Norge havner temperaturen i 2005 godt over normalen.

■ TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Tall fra National Climatic Data Center i USA viser at årets september var den varmeste på jorda siden målingene startet. Gjennomsnittstemperaturen i havet og på land var 0,63 grader over normalen for perioden 1961-90. Årets ni første måneder havnet 0,59 grader over normalen, og blir dermed bare slått av heteåret 1998. Varmest har det vært på landjorda med 0,94 grader over gjennomsnittet, mens havtemperaturene lå 0,44 grader over. Havet på den nordlige halvkule var 0,52 grader over snittet og ligger dermed på samme nivå som i 1998.

Rekordnedbør og hete i Norge

I Norge har perioden januar til og med oktober vært den sjuende varmeste siden Meteorologisk institutt startet sine målinger i 1867. Middelsestemperaturen har vært 1,3 grader over normalen.

— Middelsestemperaturen for året vil bli godt over normalen, sier forsker Ketil Isaksen ved Meteorologisk institutt.

— Selv om man skulle få to kalde måneder vil det ikke påvirke middelsestemperaturen i så stor grad. Foreløpig er det heller ikke noe som tyder på at november blir en kald måned, sier Isaksen. Han påpeker at 2005 har vært et år med store variasjoner og flere ekstreme situasjoner.

— I september fikk vi usedvanlig mye døgnnedbør på Vestlandet som satte rekorder flere steder. I tillegg har vi hatt varmere rekorder i oktober som har vært veldig spesielle.

Langt frem for nye klimamål

I slutten av november skal forhandlingene om en ny klimaavtale starte. Verken politikere eller forskere tror på gjennombrudd.

■ TEKST: **AUDUN GARBERG**
ag@naturvern.no

I slutten av november møtes representanter fra verdens land i Montreal til partsmøte i FNs klimakonvensjon. For første gang blir det også møter for de 156 landene som har ratifisert Kyoto-protokollen. Formelt sett er det på disse møtene — hvor USA og Australia ikke deltar — at fremtidige forpliktelser skal diskuteres.

— Man får ganske sikkert ikke noe gjennombrudd der, sier direktør Pål Prestrud ved Cicero senter for klimaforskning. Prestrud påpeker samtidig at slike møter også innebærer en rekke uformelle møter og samtaler mellom landenes ledere om hva man kan gjøre fremover.

Blair endrer kurs

Storbritannia, som har formannskapet i EU og samtidig leder G8-gruppen av verdens rikeste industriland, har heller ingen tro på gjennombrudd i Montreal.

— Ingen bør forvente en avtale i år om å ta Kyoto videre etter 2012, sier miljøvernminister Margaret Beckett ifølge nyhetsbyrået Reuters.

Tony Blair har vært en sterk tilhenger av Kyoto-avtalen, men på en konferanse for miljø- og energiministre i London i begynnelsen av november sa Blair at bindende utslippsmål gjør folk "veldig nervøse og bekymret".

— Jeg tror verden etter 2012 må finne et bedre, mer fornuftig sett med mekanismer for å takle dette problemet, sier Blair ifølge avisen The Guardian.

Miljøbevegelsen er svært kritisk til Blairs nye linje.

— Å ha en avtale uten mål er som å ha en fredsavtale hvor du fortsatt kan avfyre våpen, sier Phil Thornhill fra britiske Campaign Against Climate Change.

Margaret Beckett avviser konflikten.

— Dette er åpenbart et falskt skille. Teknologi er essensielt for å klare overgangen til en lavkarbon-økonomi, og mål eller tidsplaner satt av land eller sektorer eller internasjonalt spiller en vital rolle i å drive prosessen fremover, sier Beckett til The Guardian.

Bredt samarbeid

— Blair er nok fortsatt overbevist om klimaproblemet, men innser at det blir vanskelig å løse det gjennom Kyoto-forpliktelser, sier Pål Prestrud. Prestrud ser for seg at man i fremtiden må ha ulike typer samarbeidsavtaler for å takle klimaendringene.

— Man kan gjerne ha en Kyoto-lignende avtale for de som ønsker å gå videre med det, men jeg tror man må se for seg et langt større mangfold i samarbeidet, sier Prestrud og nevner blant annet teknologisk samarbeid, regionale samarbeidsavtaler og globale avtaler.

U-landene

Det er først når alle de rike landene viser vilje til utslippsreduksjoner vi kan ha håp om at u-landene bidrar med noe også, mener Prestrud.

— Man kan tenke seg samarbeid mellom u-landene om at de skal nå et bestemt mål for utslipp

Pål Prestrud i CICERO Senter for klimaforskning tror ikke det blir noe gjennombrudd på partsmøtet i Montreal. (Foto: Petter Haugneland)

i forhold til BNP. Man kan og se for seg regionale avtaler mellom land på samme utviklingsstadier.

— Hvilke goder må u-landene ha for å inngå en avtale?

— Selv har de vært opptatt av tilpasning til klimaendringene. Det er opprettet fond for dette, men midlene er relativt begrensede foreløpig. Her kan man tenke seg en mye større satsing for å vise u-landene at man tar dette alvorlig. En annen metode man kan bruke er teknologioverføring. Det er viktig å få overført teknologi til u-landene. Da tenker jeg først og fremst på de store u-landene som bygger så å si et kullkraftverk hver dag med en levetid på 50 år. Det

skjer stadig fremskritt på kullteknologi, og bedre forbrenning gir mindre utslipp per enhet.

Press i USA

Kyoto-avtalen dekker perioden 2008-12. Foreløpig er det helt uklart hva som vil skje etter 2012.

— Jeg har vanskelig for å se for meg at EU-landene pluss Canada og Japan skal komme opp med en ny periode med forpliktelser som monner uten at USA og Australia er med. USA er fortsatt nøkkelen til en Kyoto-lignende avtale, men ting kan skje veldig fort. Det er et stort press på den sittende administrasjonen i USA, og den skal bare sitte i tre år til, sier Prestrud.

sitater

- Så oljeutvinning er også u-hjelp, etter din oppfatning? - Absolutt.

Avskjedsintervju med olje- og energiminister Thorhild Widvey i Aftenposten

"Jeg er veldig godt fornøyd med at regjeringsplattformen åpner for at jeg får mine syv gasskraftverk innen 2015."

Stortingsrepresentant Rolf Terje Klungland (Ap) til Fædrelandsvennen.

— Det skal og må være mulig å få til samspill mellom fisk og olje. Det ene kan ikke eksistere uten det andre.

Olje- og energiminister Odd Roger Enoksen (Sp) til Stavanger Aftenblad

— Jeg har meldt meg ut av Fremskrittspartiet. Årsaken er at jeg ble tvunget til å stemme ja til vindmøllepark.

Tidligere FrP-politiker på Frøya, Eva Veronica Halvorsen, til NRK

"Norge og Russland er blitt enige om felles tiltak for å stoppe tjuvfisket av tosk i Barentshavet."

Ingress i TV2 Nettavisen

"Den nye statssekretæren er trønder og høres ut som en trønder."

Stavanger Aftenblad omtaler utnevnelsen av Anita Utseth til statssekretær i Olje- og energidepartementet.

— For meg betyr "innen" i løpet av.

Tore Nordtun (Ap) definerer at gasskraftverket på Kårstø skal deponere CO₂ "innen 2009" til Haugesunds Avis.

— I Afghanistan har vi til en viss grad kildesortering, det gjelder f.eks papir og plast.

Per Arnt Olsen, miljøvernansvarlig for de operative delene av Forsvaret, forklarer miljøhensyn i krig til Forsvarsnett.

Kamp om kjemikaliene

Godkjenning av det nye kjemikaliedirektivet REACH har blitt en rå makt-kamp i EU. For Norges del vil innføringen av regelverket ha stor positiv økonomisk samfunnsnytte, mener Statens forurensningstilsyn (SFT).

TEKST: **PERNILLE BERG**
pb@naturvern.no

Ved å innføre registrering, evaluering og autorisering av kjemikalier (REACH) kan den norske nettonytten bli mellom 0,4 og 5,9 milliarder kroner for en tjueårsperiode, ifølge en rapport fra SFT. Først og fremst vil innskjerpingen og kontrollen av kjemikalene rundt oss få store utslag for vår generelle helse og evnen til å arbeide. Det vil også ha gunstig effekt på miljøet og spare staten for opprydding av forurensning.

Tilsynets vurdering av å innføre systemet her til lands konkluderer med at det vil gi en langt større samfunnsnytte enn kostnader. Rapporten tar for seg både utgifter i form av forandringer i industrien og utgifter knyttet til overvåkning av systemet.

Maktkamp

16. november begynner EU å behandle forslaget til ny og strengere kjemikalielov. REACH har som mål å bidra til å fremskaffe detaljert kunnskap om kjemikaliers helse- og miljøvirkninger, bruksområder, bruksvolum og så videre. Kjemikalieindustrien og importørene blir gjort ansvarlige for å gjennomføre forandringene.

Norske myndigheter er allerede forberedt på forandringen. I den nye regjeringsplattformen heter det at de vil "endre kjemikalie-regelverket og snu bevisbyrden slik at i stedet for at myndighetene må bevise at et stoff er skadelig, får industrien ansvaret for å bevise at det ikke er det."

Norsk industri

Industrien har presset hardt på for å få forandret forslaget til direktiv. De mener forslagene vil være vanskelige og kostbare å gjennomføre i praksis og at direktivet kan øde-

legge konkurranseevnen til små og mellomstore bedrifter.

Selskaper som utvinner kull, olje og naturgass, samt produsenter av petroleumsprodukter, kjemikalier og metaller vil bli rammet hardest. Men ifølge SFTs rapport vil ikke forandringene bli dramatiske for norske bedrifter, fordi vi i utgangspunktet har et relativt strengt regelverk.

Resultatene av en spørreundersøkelse fra norske bedrifter viste at kun 5 prosent av alle stoffene som benyttes av bedriftene i utvalget, vil bli underlagt registreringsplikten. Det er store bedrifter som står for produksjon og import av disse stoffene. Samtlige bedrifter svarte likevel at REACH vil medføre strukturelle endringer i bedriften eller bransjen.

Hard drakamp

Helt siden REACH ble påbegynt for seks år siden, har det nye lovregelverket vært skyteskive for en av de mest omfattende lobbykampanjene i EUs historie. Kjemikalieindustrien, politikere, miljøorganisasjoner og helsemyndigheter har gått til kamp. Det store

I november begynner behandlingen av EUs nye kjemikaliedirektiv. Konsekvensene for Norge vil være positive hvis direktivet blir vedtatt, mener SFT. (Illustrasjonsfoto: Photos.com)

spørsmålet er om EUs politikere vil stå imot presset fra mektige industrier og kjemikalielobbyen. Det opprinnelige utkastet til REACH er allerede blitt svekket flere ganger og det er usikkert hva som vil bli endelig vedtatt.

fakta

REACH

- Produsenten eller importøren av et kjemisk stoff får ansvar for å registrere stoffet, teste det for skadevirkninger, gjøre en risikovurdering, klassifisere og merke det. Kjemikaliene vil bli registrert i en HMS-database som blir tilgjengelig for alle.
- Kravene til testing blir strengere desto mer stoffet blir brukt.
- Nye stoffer skal registreres med en gang, mens eksisterende stoffer skal registreres i løpet av 11 år fra tidspunktet REACH trer i kraft. Det er anslått at vi ikke har noen kunnskap om minst 30 000 kjemiske stoffer som blir brukt rundt oss daglig.
- Strategien har flere politiske mål, blant annet beskyttelse av helse og miljø, opprettholde og forbedre konkurranseevnen til EUs kjemiske industri og forhindre oppdeling av det indre marked.

(Kilde: SFT)

Flammehemmer-forbud kan undergraves av EØS

Den bromerte flammehemmeren deka-BDE vil fortsatt være tillatt brukt i EU. Statens forurensningstilsyn (SFT) vil imidlertid forby stoffet i Norge. Det skaper hodebry i forhold til EØS-avtalen.

■ TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Etter en høringsrunde foreslo SFT overfor Miljøverndepartementet at miljøgiften deka-bromfenyleter (deka-BDE) skal forbys i norske, elektriske produkter, med unntak av transportmidler. Dagen etter at forslaget ble sendt til departementet, avgjorde EU-kommisjonen at stoffet fortsatt skal være tillatt i bruk i EU. Et forslag om å inkludere deka-BDE i EUs RoHS-direktiv (om restriksjoner på bruk av farlige stoffer i elektriske og elektroniske produkter) ble forkastet.

Problematiske med strengere regler

— Vi har utredet dette på et faglig grunnlag. Med det som begrunnelse foreslår vi å forby stoffet i Norge. Miljøverndepartementet vil ta stilling til hvordan dette skal løses i forhold til EU, sier avdelingsdirektør Anne Mari Opheim i SFT.

Det er ingen lett sak. Elektriske og elektroniske produkter omsettes fritt i hele EØS-området, og dermed blir det problematisk for Norge å ha et strengere regelverk enn EU.

— Det er et spørsmål om vi kan nekte import av slike varer med deka-BDE. Det finnes et handlingsrom for hva enkeltlandene kan gjøre, men i saker der EU har et harmonisert regelverk er dette handlingsrommet begrenset. En ting vi kan gjøre, er å forby deka-BDE i alle produkter unntatt elektriske og elektroniske produk-

ter og transportmidler. Men da er det ikke mye igjen, sier avdelingsdirektør Lene Lyngby i Miljøverndepartementet.

Bråk i EU

Det er også kontrovers om saken internt i EU. Da ministerrådet behandlet saken, gikk sju medlemsland inn for forbud mot deka-BDE. Nå vil disse landene, med Danmark i spissen, ha en rettslig prøving av om kommisjonen kan avgjøre denne saken, og dermed tvinge landene til å godta deka-BDE. Landene mener kommisjonen ikke kan gi unntak fra RoHS-direktivet når det finnes erstatningsstoffer for de som forbys. Norske myndigheter støtter ifølge SFT disse landenes kamp for å få stoffet forbudt.

På den andre siden av bordet presser den internasjonale bromlobbyen, koordinert av PR-byrået Burson-Marsteller, på mot forbud. Bransjeorganisasjonen EBFRI forsøkte i sommer, sammen med Burson-Marsteller, å stanse det norske forbudsforslaget i høringsrunden. Dette lyktes imidlertid ikke.

Ikke avklaring i år

Uklarhetene internt i EU, sammen med usikkerhet om hva Norge kan gjøre i forhold til EØS-avtalen og handelsreguleringene i Verdens Handelsorganisasjon, gjør at denne saken er svært kompleks. Miljøverndepartementet kan ennå ikke si noe om når det kommer en avklaring i saken, men er sikre på at det ikke blir i år.

EU-kommisjonen vil ikke forby flammehemmeren deka-BDE. Det kan undergrave et norsk forbud. (Foto: Kristian S. Aas)

fakta RoHS-direktivet

- EUs RoHS-direktiv (Restriction of Hazardous Substances) regulerer innholdet av kjemikalier i elektriske og elektroniske produkter.
- Omfatter blant annet bly, kadmium, krom, kvikksølv og flammehemmerne PBB og PBDE.
- Et forslag om å inkludere flammehemmeren deka-BDE ble vurdert av ministerrådet, men fikk ikke flertall. EU-kommisjonen avgjorde deretter at stoffet ikke skal forbys.
- Skal tre i kraft 1. juli 2006.

Deka-BDE

- Bromert flammehammer, i samme "familie" som de forbudte stoffene penta- og okta-BDE.
- Tallene for bruk og forekomst i Norge er veldig usikre, men det brukes mellom 280 og 330 tonn av alle bromerte flammehemmere årlig. Det meste brukes i elektriske og elektroniske produkter.
- Kreftfremkallende, giftig og bioakkumulerende. Meget tungt nedbrytbart, slik at stoffet blir værende lenge i organismer. Kan ha negativ effekt på dyrs og menneskers reproduksjon.

Kilder: Bellona, Miljøstatus i Norge, SFT, rohsdirective.com

kort sagt

Fiske

Nær en tredel av verdens fiskefangster tas ved ulovlig, uregulert og urapportert fiske. Det viser en rapport produsert i samarbeid mellom WWF, Den internasjonale transportarbeiderføderasjonen (ITF) og Australias fiskeridepartement.

Arrest av båter i vernesonen rundt Svalbard, lik arrestasjonen av "Elektron", er ytterst sjelden vare, skriver Aftenposten. Sist en russisk båt ble arrestert i vernesonen, var i 2001.

Torsk og lodde er fremdeles truet, og det internasjonale rådet for havforskere tilrår nok en gang at det ikke blir fisket torsk i Nordsjøen, melder NRK.

I Barentshavet fortsetter den positive utviklingen for flere bestander. Havforskningsinstituttets tokt viser store bestander av ungsild, kolmule og polartorsk, men små bestander av lodde og sei.

Klassisk naturvern

Miljøvernminister Helen Bjørnøy sier nei til helikopterturisme ved fjelltoppen Kalda-Kari i Sogn og Fjordane. Området ligger tett

Det blir ikke helikopterturisme på Kalda-Kari.

opptil Jostedalsbreen nasjonalpark.

Energi

20. oktober ga miljøvernminister Helen Bjørnøy beskjed om at prøveboring på Goliat-feltet i Barentshavet ikke kunne starte før klagen på utslippstillatelsen var avgjort. Fire dager senere ble klagen fra Natur og Ungdom og Bellona avvist.

Industrikraft Møre satser på at et gasskraftverk kan stå klart til drift i Fræna i 2010 eller 2011, melder NRK. Prosjektleder Ståle Nogva sier de satser på et gasskraftverk med fullrensing av CO₂.

Planene om gasskraftverk på Skogn er utsatt på ubestemt tid av styret i Industrikraft Midt-Norge, melder NRK. Årsaken er at de ikke får en gasspris de kan leve med.

Etter en betydelig nedgang i strømforbruket i 2003 som følge av rekordhøye strømpriser, steg strømforbruket igjen i 2004 med ca. 6,5 prosent fra året før til om lag 110 TWh, melder Statistisk sentralbyrå.

Samferdsel

Transportutslippene fra langreist mat utgjør bare en tidel av de totale utslippene måltidet medfører. Utslipet fra kjøttproduksjonen er desidert størst, viser en rapport fra Framtiden i våre hender.

Skog

De siste tolv årene har volumet av norsk skog økt med 30 prosent. Det er nå 700 millioner kubikkmeter skog her til lands, viser tall fra Norsk institutt for jord- og skogkartlegging.

Forskning

Norsk institutt for jord- og skogkartlegging (NIJOS) og Norsk institutt for skogforskning (Skogforsk) bør slås sammen. Forslaget kommer i Landbruks- og matdepartementets budsjettforslag for 2006.

Vassdrag

Vefsna-vassdraget skal vernes, lover den nye regjeringen i Soria Moria-erklæringen. I tillegg skal samlet plan for vassdrag gjennomgås for å fastslå hvilke vassdrag som skal inn i verneplanen.

Hav og vann

Veisalt kan ha forurenset mer enn 1000 norske innsjøer som ligger nærmere enn 200 meter fra saltet vei, skriver Aftenposten. Sist vinter ble det strødd 140 000 tonn salt på norske veier.

Greenpeace-skuta «Rainbow Warrior II» har kjørt på og ødelagt deler av et fredet korallrev i Filippinene. Nå er

Nær en tredel av verdens fiskefangster er tatt ved ulovlig eller uregulert fiske, melder WWF i samarbeid med flere organisasjoner.

organisasjonen ilagt en saftig bot, skriver VG.

Mellom 100 000 og 200 000 nordmenn blir hvert år syke av kloakk i drikkevannet, viser en

fjellrevene ved stasjonen
sporløst forsvunnet.

Miljøgifter

Gardermoen blir først i verden til å prøve ut infrarød avisning av fly. Det vil redusere utslippene av glykol med 70 prosent, ifølge Oslo Lufthavn, som nå er i ferd med å bygge en hangar for å teste ut den nye avisningen.

Avfall

Regjeringen gir en nødvendig statlig garanti for å få på plass et deponi for lavradioaktiv avfall fra oljeindustrien i Gulen kommune. Kommer de nødvendige bygge- og driftstillatelsene kan anlegget stå klart fra årsskiftet 2006-2007.

Fra 2007 skal bilimportørene skal overta ansvaret for innsamling og gjenvinning av kasserte kjøretøy fra Statens forurensningstilsyn. Importørene har dannet et nytt returselskap under navnet Autoretur AS. Den statlige vrakpanten fortsetter i en overgangsperiode.

Navn

Ellen-Birgitte Strømø har grunnet arbeidspress trukket seg fra vervet som nestleder i Norges Naturvernforbund. Ny nestleder utnevnes på organisasjonens landsstyremøte i desember.

Frederic Hauge i Bellona er tildelt Norske Kvinners Sanitetsforenings pris - Fredrikkeprisen - for 2005, skriver Aftenposten.

rapport fra NORVAR. Årsaken er at det norske vannledningsnettet lekker, melder TV Norge.

Klima

Håndtering av CO₂ fra gasskraft-

Vefsna blir vernet, etter mange års kamp for vern avvassdraget i Nordland.

verk gir langt bedre økonomiske resultater dersom det satses på rensing fra flere anlegg, viser beregninger fra Norges vassdrags- og energidirektorat. Økonomisk kommer håndtering og bruk av CO₂ fra enkeltkraftverk dårlig ut.

Briksdalsbreen har i løpet av åtte år smeltet tilsvarende 700 000 lastebillass, forteller Atle Nesje ved Universitetet i Bergen til NRK.

Arter

Frostating lagmannsrett har dømt to nordtrøndere til henholdsvis 60 og 45 dagers betinget fengsel for fellingen av Arvaslibinna i 2003. I tillegg ble de ilagt en bot på 10 000 kroner hver, skriver Trønder-Avisa.

Klimaendringer kan ha en positiv effekt på villaksen, mener Norsk institutt for vannforskning.

Årsaken er at mildere og snøfattige vintre gjør at avrenningen av nitrogen fordeler seg jevnere utover året.

Flere hundre tilfeller av ulovlig fangst av hummer er anmeldt til politiet i år. Tross fangstforbud vokser ikke hummerbestanden, melder Aftenposten.

25. oktober åpnet verdens eneste avlsstasjon for fjellrev på Sæterfjellet, 1300 meter over havet i Oppdal kommune. Et par dager senere var to av de tolv

Volumet av norsk skog har økt med 30 prosent på 12 år.

Frøkenfisk på Fiji og korallrev i Norge

Kan nyoppdagede korallfunn på Fiji lære nordmenn noe om vern av vår egen natur? Ja, mener WWF.

■ TEKST: **PERNILLE BERG**
pb@naturvern.no

Korallrevene på Fiji er noen av de største og mest spektakulære i verden, men de er lite biologisk utforsket. Nylig ledet WWF en 12 dages intensiv ekspedisjon på verdens tredje lengste barriererev, Great Sea Reef. Resultatet var at man fant en ny fiskeart, av typen frøkenfisk, og 43 nye arter av bløtkoraller. Det ble også avdekket unike mangroveøyer og truete arter som grønn havskilpadde og spinnerdelfin i områdene.

Fantastiske Fiji

Fiji består av flere enn 300 øyer som er fordelt på over 1,3 millioner kvadratkilometer. Mer en 80 prosent av befolkningen, som teller 800 000, lever langs kysten. Great Sea Reef er verdens tredje

lengste barriererev, og dekker et område på størrelse med hele Sør-Norge. Landets økonomi avhenger i stor grad av fiske og maritime aktiviteter. Tross at landet er så økonomiske avhengig av havet har lokalbefolkningen stor forståelse for hvor sensitivt revenes økosystem er. Derfor har de lokale landsbyhøvdinger opprettet et nettverk av marine verneområder på Great Sea Reef. Flere av områdene omhandles av uskrevne regler om at det ikke skal fiskes eller høstes av andre ressurser uten tillatelse. Innen 2020 vil landet underlegge hele 30 prosent av havområdene sine ulike former for vern. På grunn av sine holdninger og gode eksempel har Fijis myndigheter fått tildelt WWFs "Conservation Leadership Award". — For Norges vedkommende bør Fijis innsats for å verne om sine

marine naturverdier gi grunn til ettertanke. Norge har Europas dårligst kartlagte havnatur, og vi har vernet mindre enn én prosent av denne naturen, sier Rasmus Hansson, generalsekretær i WWF-Norge i en pressemelding.

Stormakt på koraller

— Norge er en "global stormakt" på kaldtvannskorallrev. Vi har flere enn noe annet land. Vi har heldigvis vernet noen av disse revene, blant annet Røstrevet som er verdens største kjente kaldtvannskorallrev. Men vi har allerede ødelagt opptil halvparten av revene ved bunntørling, sier Hansson.

WWF etterlyser en kraftig opptrapping av den norske innsatsen for å kartlegge og beskytte vår verdifulle havnatur.

En ny type frøkenfisk ble oppdaget under WWFs ekspedisjon i verdens tredje lengste barriererev på Fiji. (Foto: WWF/Helen Sykes)

En av de 43 nye typene bløtkorall som ble funnet. Korallrev er et av de elste levende organismer på jorden, dessverre står 70 prosent av alle koraller i fare for å bli ødelagt. (Foto: WWF/Ron Vave)

Nyheter om
Regjeringens
forslag til
statsbudsjett?
Se

Miljøjournalen

på nett!

www.
miljojournalen.
no

Oppdateres jevnlig
med miljønyheter!

Over stokk og stein

I to år på rad har 90 prosent av dispensasjonene for barmarkskjøring i Finnmark blitt inndratt etter klager fra Naturvernforbundet. Likevel kjører folk som aldri før, og nye dispensasjoner deles villig ut.

■ TEKST: **PERNILLE BERG**
pb@naturvern.no

I år har ni av ti barmarksdispensasjoner som er realitetsbehandlet blitt inndratt. Kun en har fått beholde dispensasjonen sin.

I fjor tok Naturvernforbundet i Finnmark stikkprøver av saksbehandlingen i fem finnmarkskommuner, noe som resulterte i at 36 klager ble realitetsbehandlet. I 33 av tilfellene valgte kommune eller fylkesmannen å inndra tillatelsen.

Lokallaget føler at de kjemper en håpløs kamp mot politikere som tar loven i egne hender. For

tross at kjøreretten til mange er blitt inndratt etter klager fra Naturvernforbundet, bryr politikerne seg overhodet ikke. Tre av dem som fikk inndratt dispensasjon i fjor, søkte på nytt i år med samme søknad og samme sak. Og stikk i strid med Fylkesmannens vedtak fikk de i år ny dispensasjon igjen.

Voldelig konflikt

Konflikten rundt barmarkskjøring i Finnmark har vært lang og bitter. Folk fra Naturvernforbundets lokallag har blitt drapstruet og utsatt for vold.

— Politikerne tar ikke engang avstand fra volden som har skjedd her! sier Dag Elgvin, leder i Naturvernforbundet i Finnmark.

Elgvin mener at kommunene villig deler ut dispensasjoner de ikke har lov til å gi.

— En måte å få dem til å følge loven på er å frata kommune retten til å gi dispensasjon, eller å gi dem høye bøter hvis de ikke gjør som de skal, sier Elgvin.

Han har store forhåpninger til lov om motorferdsel i utmark som skal revideres av Miljøverndepartementet neste år. Elgvin håper at reglene vil bli strengere.

Giftig jord i barnehager

Med stor sannsynlighet inneholder barnehagejorden i bykjerner høye verdier av miljøgifter, mener seniorforsker Rolf Tore Ottesen ved Norges geologiske undersøkelse (NGU). Likevel har kun fire byer gjort omfattende undersøkelser. Resultatene har vist høyt innhold av bioakkumulerende stoffer.

TEKST: **PERNILLE BERG**
pb@naturvern.no

I 60 prosent av de kommunale barnehagene innenfor Ring 2 i Oslo inneholder jorden for høye verdier av bly, tjærestoffer, kvikksølv og arsen, konkluderer en ny undersøkelse utført av NGU. Jord og stikkprøver av sand fra sandkasser ble testet for 33 metaller, industrijemikaliet PCB og tjærestoffene PAH.

Ut fra tidligere forskning, gjort i andre store byer, mener seniorforsker Rolf Tore Ottesen at resultatene ikke burde komme som noe sjokk for Oslo kommune.

Andre byer

— Trondheim var først ute og kartla barnehagejorden allerede i 1996. Etter denne undersøkelsen ble det gjort testing i Bergen i 1999-2000 og i Tromsø i 2002, forteller han.

Undersøkelsene viste at jorden i mange tilfeller inneholdt meget høye konsentrasjoner av giftige stoffer. Forholdsregler ble tatt, og opprydding gjort deretter.

— De aller fleste store byer, som for eksempel Drammen og Stavanger, har aldri gjort noen omfattende undersøkelser, selv om det er meget sannsynlig at resultatene vil bli de samme også her, sier Ottesen.

Lite kjent

Drammen kommune bekrefter at det ikke er foretatt noen undersøkelser av jorden i barnehager.

— Så vidt jeg vet er det ikke gjort systematisk testing i Drammen, og det er heller ikke planlagt. Vi fører tilsyn med barnehager vi vet ligger på spesielt forurenset grunn, men vi har ikke

I denne barnehagen som ble testet av NGU er det lett å skille mellom lokal jord og tilkjørt sand. (Foto: NGU)

noen total oversikt eller kart, sier Tom Nilsen, seksjonsleder for miljørettet helsevern.

Stavanger kommune har for flere år siden gjort undersøkelser på arsen. Det ble ikke gjort noen tester på tungmetaller som bly, tjære og kvikksølv.

— Testene viste ingen store konsentrasjoner, så det ble ikke ansett for å være noe problem, opplyser Inger Gjedrem som jobber med miljørettet helsevern i Stavanger kommune.

Uvisse langtidsskader

— Oslo kommune har i flere år jobbet med et aktsomhetskart over steder hvor det potensielt er mye forurensing. NGUs undersøkelse kan sees i sammenheng med dette arbeidet for å få enda bedre informasjon om problemet, sier kommuneoverlege Eilif Rytter.

Han innrømmer at da prøvene fra Bergen, Tromsø og Trondheim forelå, hadde Oslo god grunn til å regne med tilsvarende resultater.

Likevel ble ikke testingen gjort før nå.

Han avviser at barna har blitt utsatt for noen akutt skade. Langtidsvirkningene er derimot uvisse fordi det er lite forsket på.

— Vi ønsker å fjerne en unødvendig tilleggsbelastning i oppvekstmiljøet. Nå som kunnskapen ligger på bordet gjør Oslo kommune det de kan for å rette opp situasjonen, sier han.

Ingen sikker grense

Bly, radon, tobakksrøyk og klorforbindelser er noen av de mest utbredte gifter i verden, og de er så farlige at selv den minste påvirkning kan få helsemessige konsekvenser, melder Danmarks Radio. De henter påstanden fra forskere som blir publisert i det medisinske tidsskriftet Public Library of Medicine.

— Problemet er at det ikke finnes noen sikker minstegrense for stoffene, og at de finnes overalt, sier forskeren Donald Wigle fra universitetet i Ottawa.

For eksempel varierer grenseverdien for tungmetallet bly i jord fra sted til sted. I Oslo er grensen i jord satt til 100 milligram per kilo jord. I Tromsø er det satt til 150. I USA er verdien 400 milligram og i København er den 40.

Verdiene blir regnet utfra sannsynlig samlet inntak, men det er generelt stor uenighet om totalt inntak og skadene stoffene har akutt og på lang sikt.

fakta

Gift i jord

Folkehelsen har regnet ut at 10 prosent av alle barn spiser 200 mg jord per dag. Det utgjør 73 gram per år. I enkelte barnehager i Oslo er det funnet ni ganger mer tjære enn forsvarlig. Det er også funnet høye konsentrasjoner av bly, kvikksølv og arsen. Disse stoffene vil lagre seg i kroppen og kan gi store skader.

Jorda i de eldste delene av byene våre er til dels sterkt forurenset med bly og tjærestoffer (PAH). Hver generasjon har lagt igjen sine kjemiske spor, og jordforurensningen kan representere et miljø- og helsemessig problem.

Miljøhus, reis deg!

Miljømerket Svanen satser stort. Nå skal det bygges miljømerkede hus i Norge.

TEKST: **PERNILLE BERG**
pb@naturvern.no

Det er lenge siden Svanen bare merket dopapir. Nå merker de alt fra bildekk til bind. Deres nyeste satsing er hus. Skanska Bolig har tatt på seg oppdraget.

— Vi har noen aktuelle tomter på Østlandet, men har ikke helt bestemt oss for hvor utbyggingen vil skje ennå. Det som er sikkert er at det vil bli i nærheten av et tettsted, sier direktør Jan Christian Ruud i Skanska Bolig. Han forteller at mange viktige avgjørelser rundt prosjektet vil bli tatt i nærmeste fremtid, og at byggingen er beregnet å starte i løpet av de første månedene av 2006.

— I Sverige vil det bli bygget rundt 30-40 enheter i året. Vi regner med at det ikke vil bli like omfattende i Norge, men vi håper at det vil slå an, sier Ruud.

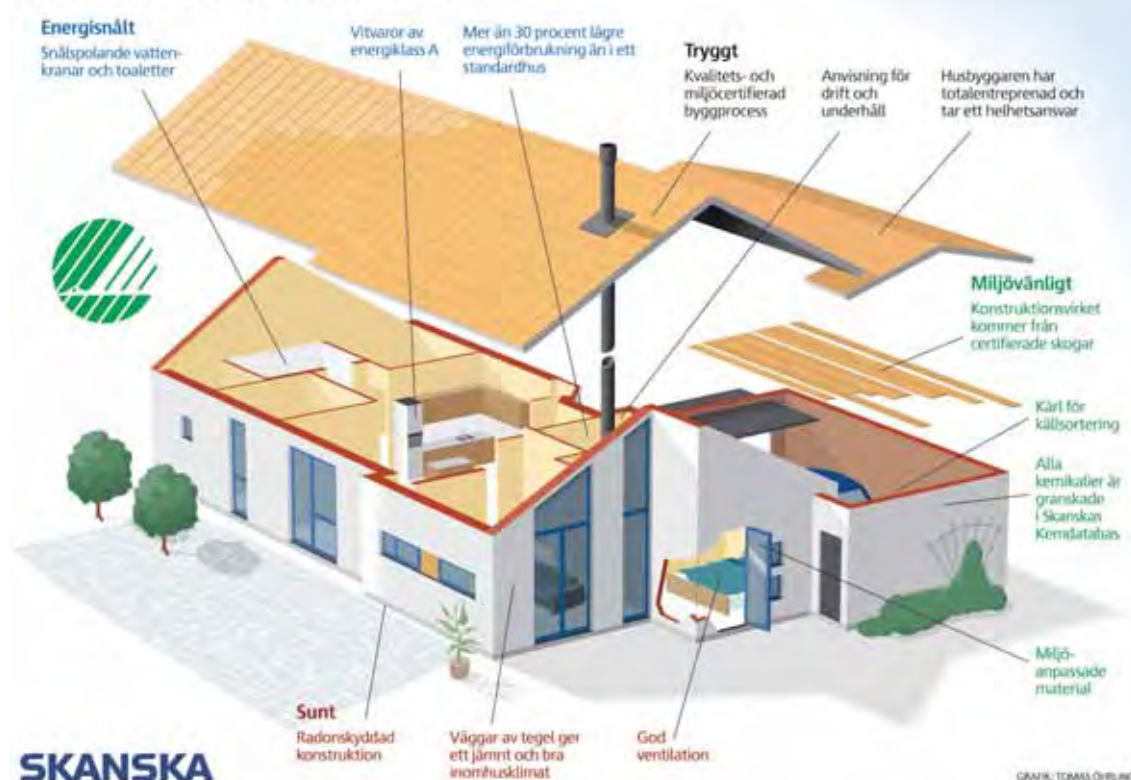
Strengt krav

For å kvalifisere til å være miljøhus stilles det strenge krav til hele byggeprosessen, fra begynnelse til ferdig produkt. Det blir tatt hensyn til blant annet materialvalg, råvarer, utvinning, produksjonsprosess, inneklimate, energibehov og avfall.

— De husene vi bygger i dag, bygger vi for fremtiden. Dagens nybygg skal stå i 100 år. Uansett hvordan energisituasjonen blir i fremtiden, vil energieffektive hus være et viktig bidrag til det fremtidige miljøet, sier Alvhild Hedstein, direktør i Stiftelsen Miljømerking.

Prosjektene har allerede blitt kjempopulære i våre naboland.

Skanskas miljömärkta hus

Svanen stiller i krav til hele byggeprosessen, fra begynnelse til ferdig produkt. Det blir tatt hensyn til blant annet materialvalg, råvarer, utvinning, produksjonsprosess, inneklimate, energibehov og avfall. Boligene bruker 70 prosent mindre energi til oppvarming enn andre hus. (Illustrasjon: Skanska Bolig)

Skanska Bolig fikk tildelt Svanemerket for småhus i Sverige i juni i år. Pionerhuset står snart ferdig. Energieffektivitet og inneklimate er stikkordene for bygget som satt standarden for de nordiske kriteriene for svanemerke hus.

Populært i naboland

En spørreundersøkelse viste at svenskene var meget positive til miljøvennlige hus. Allerede før de

første prosjektene er ferdige er interessen stor og kampen hard om å få de første boligene.

Også danskene har hevet seg på økohus-trenden. Her blir det meldt om sterkt økende interesse. Det har blitt satset knallhardt på å bygge tomannsboliger og rekkehus. Det første boligprosjektet utenfor København består av hele 80 hus og vil stå klart i løpet av høsten 2006. Det er også igangsatt

et tilsvarende prosjekt i Roskilde.

Byggebransjen positive

Ifølge MiljøNyt.dk er interessen for miljøhusene stor også hos byggebransjen. 50 arkitekter, ingeniører og byggefirmaer fra hele Danmark er for øyeblikket engasjert med å tilfredsstille Svanens krav. Stiftelsen Miljømerking er sikker i sin sak. Fremtidens hus er svanemerket!